

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Věra Martínková

Komentovaný překlad: *Norvège*

(Isabelle Jeuge-Maynard, Hachette Livre, Paris 1999, str. 57–77)

Commented translation: *Norvège*

(Isabelle Jeuge-Maynard, Hachette Livre, Paris 1999, pp. 57–77)

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Šárka Belisová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Šárce Belisové za vstřícnost, cenné rady a čas, který mi věnovala při konzultacích. Dále pak děkuji Mgr. Aude Brunel za pomoc s jazykovými problémy.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. 5. 2014

.....

Věra Martínková

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí – překladu francouzského textu do češtiny a jeho komentáře. Překládaným textem je část kapitoly *La Norvège aujourd'hui* z turistického průvodce *Norvège*. Autorem této kapitoly je francouzský novinář Jean-Luc Chandelier. V komentáři je nejdříve analyzován výchozí text a následně je představena metoda překladu a typologie překladatelských problémů.

KLÍČOVÁ SLOVA

komentovaný překlad, překladatelská analýza, typologie překladatelských problémů, turistický průvodce, současné Norsko

ABSTRACT

This bachelor thesis consists of two parts – translation of a French text into Czech and its commentary. The translated text is a part of the chapter *La Norvège aujourd'hui* from the travel guide *Norvège*. The chapter is written by french journalist Jean-Luc Chandelier. The first part of the commentary is an analysis of the source text, the second part presents the method of translation and the typology of translation problems.

KEY WORDS

commented translation, translation analysis, typology of translation problems, travel guide, contemporary Norway

Obsah

Úvod.....	7
I. Překlad.....	8
II. Komentář.....	31
1. Překladatelská analýza originálu.....	32
1.1. Vnětextové faktory.....	32
1.1.1. Autor.....	32
1.1.2. Autorský záměr a funkce textu.....	33
1.1.3. Adresát.....	33
1.1.4. Médium.....	34
1.1.5. Místo.....	34
1.1.6. Čas.....	35
1.2. Vnitrotextové faktory.....	35
1.2.1. Téma a obsah.....	35
1.2.2. Kompozice.....	36
1.2.3. Lexikum.....	37
1.2.4. Syntax.....	39
1.2.5. Stylistická rovina.....	40
1.2.6. Neverbální prvky.....	41
2. Metoda překladu; překladatelské problémy a jejich řešení.....	42
2.1. Čas.....	42
2.2. Místo.....	43
2.3. Chyby v originálu.....	45
2.4. Lexikální rovina.....	47
2.4.1. Termíny.....	47
2.4.2. Překladatelské postupy.....	48
2.4.3. Frazémy a obrazná vyjádření.....	48
2.4.4. Další problémy.....	49
2.5. Syntaktická rovina.....	50
2.5.1. Zásahy do syntaktické struktury vycházející z rozdílnosti jazyků..	50
2.5.2. Další syntaktické problémy.....	51

2.6. Stylistická rovina.....	52
2.7. Vlastní jména.....	53
2.8. Ortografie a typografie.....	54
III. Závěr.....	55
Bibliografie.....	56
Příloha (text originálu).....	59

Úvod

Předmětem této bakalářské práce je komentovaný překlad z francouzštiny do češtiny. Pro překlad jsme si vybrali část kapitoly z turistického průvodce *Norvège*, vydaného v roce 1999 v nakladatelství *Hachette Livre*. Konkrétně jsme překládali kapitolu *La Norvège aujourd'hui*, jejímž autorem je francouzský novinář Jean-Luc Chandelier. Z důvodu požadovaného rozsahu dvaceti normostran jsme vynechali poslední čtyři části kapitoly (představení norské kultury) a rovněž jsme vypustili samostatný čtyřstránkový oddíl nazvaný *Au pays de l'or noir*, který stojí zcela mimo hlavní text (kromě chybějící návaznosti o tom vypovídá i odlišná grafika). Stejně orámované pasáže se vyskytují v celém průvodci a podávají čtenáři hlubší informace o vybraných tématech. Společně tvoří jeden kompoziční celek, a nejsou tedy nijak spjaty přímo s konkrétními kapitolami. V originálu textu, který přikládáme v příloze, jsou tyto vyňaté strany přeškrtnuty.

Studovaný text lze zařadit do populárně-naučného stylu, jeho cílem je představit čtenáři srozumitelnou a poutavou formou současné Norsko. Výběr textu byl motivován osobním zájmem a studijním zaměřením (druhý obor *Norská studia*). Vzhledem ke své polytematičnosti a stylistické rozmanitosti navíc text nabízel možnost, jak si vyzkoušet překlad na různých rovinách.

Práce se skládá ze dvou částí – překladu a komentáře. V komentáři nejdříve analyzujeme originál a následně rozebíráme problémy, se kterými jsme se na různých rovinách textu setkali, a vysvětlujeme jejich řešení a naši překladatelskou strategii. Při uvádění příkladů rozlišujeme strany originálu (O: s) a překladu (P: s). Výchozí text přikládáme v příloze.

I. Překlad

Norsko dnes

Jean-Luc Chandelier

novinář tiskové agentury AFP, někdejší skandinávský zpravodaj

Norsko, tajuplná země na okraji, kterou kdysi vikingové nazvali Severní cestou (Nordvegr), si v průběhu staletí vysloužilo mnoho přívlastků s předponou „nej“. V roce 1920, patnáct let po získání nezávislosti, bylo nejchudším státem Evropy. Dnes se však díky bohatství plynoucímu z obrovských zásob ropy v Severním moři stalo moderní společností a tamější příjmy se pohybují na nejvyšších příčkách světového žebříčku. Obyvatelé této země, jejíž příroda v sobě spojuje nejvelkolepější nádheru s nejdrsnější nehostinností, se museli po celá léta učit přizpůsobovat se nepříznivému klimatickému a geografickému prostředí a čelit jeho nástrahám.

Matka příroda

Po příjezdu do Norska vás v první řadě ohromí výjimečnost tamější krajiny – její neměnnost a zároveň neustálá proměnlivost. Ať už se nacházíte na kterémkoliv místě v kteroukoliv roční dobu, setkáte se s přírodou někdy až téměř přetékající přílišnou štedrostí. Tři čtvrtiny norského území totiž pokrývají vysoká pohoří, jezera a ledovce a většina zbývajících částí se nachází v nadmořské výšce nad 150 m.

- **Severský obr**

Se svou rozlohou 323 300 km² (386 000 km² včetně souostroví Špicberky) je Norsko pátým největším evropským státem; od severu k jihu zaujímá bezmála 2 200 km. Po celé délce se ve střední části země tyčí horské masivy. Ty se pak na východ pozvolna svažují a vytvářejí dlouhou hranici se Švédskem (1 619 km), zatímco na západ se ostře zalamují do členitého pobřeží, jež se táhne (nepočítáme-li nespočet ostrovů) 21 465 km. A to je prosím celá polovina zemského obvodu!

- **Země fjordů**

I ti, kteří Norsko nikdy nenavštívili, vědí přinejmenším jednu věc – Norsko je země fjordů (podrobněji viz s. 330–331). Tato někdejší ledovcová údolí zatopená oceánem ztělesňují krásu norské přírody a jejich rozmanitost nezná mezí. Nejvíce, včetně těch nejimpozantnějších, se jich nachází v jižní části země, mezi městy Trondheim a Bergen. Fjordy mohou mít podobu strmých úbočí sevřených hradbou hor, jejichž vrcholy pokrývá ledovec nebo věčný sníh; také však mohou být lemovány rozkvetlými sady nebo skrovnějšími pásy zalesněné roviny. Zatímco nejkratší fjord měří sotva 1 km, ten nejdelší (Sognefjord) zasahuje až 200 km hluboko do vnitrozemí.

- **Země hor a ledovců**

Až se rozhodnete fjordy opustit, bude vaše cesta nutně pokračovat po jedné z horských silniček, jejichž klikatý profil po řidiči vyžaduje obezřetnost. Není neobvyklé, že se tam dokonce i na konci června nebo na začátku července setkáte s auty vracejícími se z hor s několika páry lyží na střeše. Norové, sportovci vždy připraveni vyrazit na výlet, se rádi vydávají na nejbližší vrchol či sedlo a za svitu letního slunce si v zasněžené panenské krajině užívají vysokohorského lyžování.

I milovníci pěší turistiky tu naleznou mnoho míst, která ukojí jejich touhu po procházkách. Jediné, co potřebují k objevování těchto horských oblastí s přísně chráněnou přírodou a množstvím národních parků, je batoh se svačinou, pohodlné boty a teplé nepromokavé oblečení.

Další úžasnou podívanou představují ledovce, jež obklopují říčky a bystřiny zarývající se do svahů hor. V Norsku se nachází na sedmnáct set ledovců a mezi nimi i ten největší na pevninské části Evropy – Jostedalbreen (podrobněji viz s. 330–331). Abyste se k ledovcům dostali blíže, nemusíte podstupovat několikahodinovou túru. Alespoň částečně lze většinou využít zpevněnou silničku, na niž pak navazuje značená stezka vedoucí až ke splazu ledovce. Pohled na tuto modravě se třpytící křišťálovou masu ledu vás jen tak neunaví. K bezpečnému pohybu na ledovci je však nezbytný doprovod průvodce.

- **Země lesů**

Lesy, bohaté na různé druhy chutných hub i bobulí, zaujmají čtvrtinu norského území (podrobněji viz s. 250–251). Jsou domovem trollů, záhadných tvorů z norských

lidových pověstí a mýtů (podrobněji viz s. 356). Jehličnaté lesy v jižní části Norska, obývané divokými losy a zajíci, představují obrovský zdroj dřeva využívaného ke stavbě domů, k výrobě nábytku nebo jako vývozní artikl v podobě papíroviny. Čím dále však budete postupovat směrem k severu, setkáte se namísto jehličnatých lesů s lesy březovými a později jen s osamělými zakrslými břízkami.

- **Půlnoční slunce a polární noc**

Za polárním kruhem leží Laponsko, oblast tundry s řídkou vegetací a ojedinělými pastvinami, jejímiž obyvateli jsou především sobi, hranostajové, bělokurové a polární lišky. V tomto kraji s drsným podnebím v létě nezapadá slunce za obzor. Tyto „bílé noci“ s neskutečně působícím světlem je možné pozorovat od poloviny května do konce července. Tehdy se příroda stává vskutku podmanivou – v záři slunce, jež ne a ne zajít, mohutní řeky i horské bystřiny. A poté přichází polární noc, během níž slunce nevyjde po celé týdny. Norsko je zkrátka zemí extrémů a protikladů a jeho obyvatelé museli v nehostinném prostředí svádět krutý boj o přežití. Dlouhá staletí tohoto zápolení však norský lid zocelila a posílila v něm touhu po štěstí.

Vedlejší texty:

Strana 58 (popisek):

Norsko a jeho poloha v oblasti Severu

Strana 59:

Království fjordů

Projížďka malým místním trajektem, pomalu proplouvajícím touto nádhernou přírodou, se navždy zapíše do paměti všech milovníků přírody. Kdykoliv se přiblížíte ke břehu, ohromí vás pohled na zářezy překrývajících se hor, které jakoby se nořily do průzračné hladiny, jeden za druhým v nikdy nekončící řadě. Strmé břehy se podobají dlouhým závěsům, které se pomalu rozestupují, když loď proplouvá úzkým kanálem. Atmosféru ticha a harmonie, jež vládne na tomto místě, ruší jen tlumené hučení lodního motoru a křik racků, kteří se neúnavně drží brázd za lodí. Na skalnatých výběžcích se tu a tam vypíná drobná usedlost, kůlna či stodola v barvách vybledlých od deště a nánosů sněhu. Pátráte-li pak pohledem po silničce či cestě vedoucí k onomu místu, ve většině případů žádnou nenajdete. O lidské přítomnosti v této zdánlivě nepřístupné krajině však svědčí

malá loďka, jakoby zapomenutá u úpatí kopce. Když vaše loď nakonec přirazí k malému přístavu obklopenému červenými, žlutými nebo zelenými domky, zbarvenými podle stáří či rozmaru jejich obyvatel, budete tuto nádhernou scenérii opouštět jen neradi.

Ropa a blahobyt

Stejně jako jeho skandinávští sousedé je i Norsko dnes zemí, kde vládne sociální a ekonomický blahobyt. Ale nebylo tomu tak vždy – až do konce devatenáctého století žili Norové téměř jen z rybolovu, drobného zemědělství a chovu dobytka. Norsko si sice jako národ mořeplavců získalo věhlas již v devátém století, slavném období vikinských výprav, skutečného rozmachu však dosáhlo až po druhé světové válce díky svým bohatým přírodním zásobám rudy a jiných nerostných surovin a rozvoji vodní energie a chemického průmyslu. Na začátku šedesátých let stát rozhodl zahájit průzkum ropných ložisek v Severním moři. První vrt byl proveden roku 1966 a v roce 1971 byla zahájena komerční těžba. Skutečný dar z nebes.

Těžba ropy z mořského dna a námořní doprava se podílejí přibližně na polovině norského exportu. To svědčí o významnosti těchto odvětví v rámci norské ekonomiky, nesmíme však zapomínat ani na další rozvinuté oblasti průmyslu, zejména těžbu a zpracování hliníku.

- **Ropná velmoc**

Norsko se v devadesátých letech dvacátého století stalo druhým největším vývozcem ropy na světě (po Saúdské Arábii). V západní Evropě zaujímá první příčku mezi výrobci surové ropy a zůstává jedním z nejvýznamnějších dodavatelů zemního plynu. Těžba ropy Norsku přinesla značné příjmy a zcela proměnila jeho ekonomiku – surová ropa a zemní plyn nyní představují 37,8 % všech vývozních artiklů. Změnily se také spotřební návyky a veřejné výdaje státu.

Toto náhlé bohatství sice umožnilo vyrovnat zahraniční dluh, zároveň však s sebou přineslo částečnou ztrátu konkurenceschopnosti ostatních průmyslových odvětví. Vynikající stav norské ekonomiky by v budoucnu mohl být ohrožen také nejistými cenami vládnoucími na světovém trhu, které nepřímo ovlivňují i stabilitu norské koruny vůči dolaru.

- **Nová naleziště**

Přestože Norsko disponuje obrovskými rezervami ropy, z nichž se mnohé ještě ani netěží, nepřestávají odborníky znepokojovat obavy z nedostatku nových nalezišť. Hlavním cílem ropných společností je tedy rozšířit těžbu nejen v Severním moři, ale především také v Norském a Barentsově moři. Tři největší norské ropné společnosti – Statoil (v 100% vlastnictví státu), Norsk Hydro (s 51% majetkovou účastí státu; podrobněji viz s. 192) a Saga Petroleum (soukromá akciová společnost) – se tedy obrátily k oblastem dalekého severu. V tomto těžko přístupném prostředí již byly zahájeny nákladné průzkumné práce, a přestože jsou výsledky slibné, komerční těžba většího rozsahu na sebe zatím nechává čekat.

- **Námořní velmoc**

Zastavili jste na břehu fjordu, abyste si vyfotografovali několik vedle sebe kotvících obrovských lodí či supertankerů? Tak to jste se právě setkali s dalším pilířem norské ekonomiky. Na rozdíl od svých mnohých evropských protějšků nemají norské loděnice ani obchodní loďstvo o zakázky nouzi. Norsko je díky svému loďstvu pro dálkové plavby často nazýváno námořní velmocí a jeho lodí vybavené vysoce školeným personálem a špičkovou technikou pravidelně kotví v přístavech po celém světě. Více než polovina norských lodí slouží k přepravě ropy, zbytek pak k přepravě produktů elektrochemického a elektrometalurgického průmyslu, rudných surovin, zkapalněného plynu, cementu, zahraničních automobilů, mražených ryb a dalších potravin.

- **Království vodní energie**

I jiná průmyslová odvětví mají na trhu silnou pozici – 30 % dělníků pracuje v hutnictví a příbuzných oborech. Energetické potřeby země pak z velké části umožňuje pokrýt vodní energie, pro niž jsou v Norsku díky množství vodních zdrojů skvělé podmínky. Tento vzkvétající sektor také přispěl k prudkému rozvoji elektrometalurgického průmyslu.

Norsko je významným výrobcem a vývozcem hliníku, který se v evropských zemích používá v automobilovém průmyslu. Rozkvět zažívají i chemická a elektrochemická odvětví (dusičnany, dusíkaté látky a fosfátová hnojiva). Přibývá rovněž společností v oblasti informačních a komunikačních technologií, engineeringu a farmaceutického průmyslu.

Vedlejší texty:

Strana 60:

Počet obyvatel: 4,4 miliony (1996)

Hustota zalidnění: 13,4 obyvatel/km²

Porodnost: 1,88 ‰

Aktivní obyvatelstvo: 3,4 miliony

Míra nezaměstnanosti: ≈ 2,5 milionů (1998)

HDP: 156,1 miliard dolarů

HDP na obyvatele: 24 177 dolarů

Hlavní ekonomičtí partneři:

Dovoz: EU (70,7 ‰)

USA (6,6 ‰)

rozvojové země (12,7 ‰)

Vývoz: EU (77,1 ‰)

USA (7,2 ‰)

rozvojové země (6,8 ‰)

Strana 61:

Vzpomínka na parník *France*

Vody norských rejdařů nečeří žádné chmury. Zato ve většině Francouzů se při pohledu na obrovský tanker plující nerušeně krajinou pod vlajkou Panamy nebo Libérie probudí nostalgická vzpomínka. I oni měli loď, jež změnila vlast – parník *France*, kdysi spojující Le Havre s New Yorkem, se stal parníkem *Norway*. V roce 1979 byl odkoupen rejdařem Knutem Klosterem, prošel nákladnou modernizací (snížil tak denní spotřebu z původních 700 t mazutu na pouhých 250 t) a od té doby pod jménem *Norway* brázdí teplé karibské vody a přináší radost zámožným americkým turistům. K velkému zklamání Norů však jen zřídka zavítá do studených vod své nové vlasti.

Norský průmysl se může chlubit špičkovou úrovní svých odvětví a neobyčejně stabilním společenským prostředím (ke stávkám a konfliktům dochází jen výjimečně), jeho slabými stránkami jsou však vysoké náklady na práci a omezený vnitřní trh.

Zemědělství – chudý příbuzný norské ekonomiky

I navzdory povaze norské topografie má zemědělství v této zemi své místo. Pravda, obdělávaná půda tvoří pouhých 3 % území, i to však z velké části pokrývá domácí potřebu základních plodin (brambory jsou často považovány za národní zeleninu). Dostatek mléka, másla, masa, vajec a sýrů je zase zajišťován chovem dobytka, který představuje významnou součást norského zemědělství.

- **Finanční podpora zemědělství**

Zemědělci tvoří přibližně 7 % norského obyvatelstva. Mnohá hospodářství jsou však velmi malá, s rozlohou mezi 2 a 10 ha. Stát jim proto každoročně po projednání se zemědělskými svazy přiznává vysoké dotace, které mají podpořit jejich rozvoj, udržet v zemědělských oblastech obyvatelstvo a především zajistit zemědělcům příjmy odpovídající příjmům osob pracujících v průmyslu.

- **Mechanizace lesnictví**

Na rozdíl od obdělávatelné půdy je lesa v Norsku dostatek. V oblasti zpracování dřeva (papír, lepenka, papírovina, celulóza) se Norsko řadí mezi nejvýznamnější vývozce v Evropě (podrobněji viz s. 250–251), nestačí jen na své severské sousedy Finsko a Švédsko, silné konkurenty v oboru. Dřevařství je prosperujícím odvětvím, v důsledku rozsáhlé mechanizace však nenabízí mnoho pracovních míst; jejich počet stále klesá.

Kdysi zcela běžný pohled na plavení kmenů po řekách se stal prakticky minulostí. Nahradila ho hlučnější podívaná – těžbu a přepravu dřeva dnes usnadňují zdvihací jeřáby, těžkotonážní tahače a nákladní vozy. Pracovníci v lesnictví pověsili na hřebík sekery a ruční pily a vyměnili je za pily motorové a řetězové – z někdejších dřevorubců se tak stali technici. Vedle samotného kácení stromů je dnes jejich úkolem také racionalizace těžby. Díky pravidelné výsadbě nových stromů se tak daří neustále zvyšovat produkci.

- **Národ rybářů**

Norové byli odjakživa horalové nebo rybáři, někdy i obojí zároveň. Už od slavného období vikingů představuje rybolov jeden z nejvýznamnějších zdrojů bohatství země.

Dlouhé norské pobřeží je plné ryb, a rybolov tak nadlouho zaměstnával téměř všechny jeho obyvatele. Nicméně dnes toto odvětví spíše stagnuje a živí se jím pouhá 2 až 3 % Norů. Tento poměr je však vyšší v severních oblastech (v krajích Nordland a Finmark a na Lofotských ostrovech), kde rybáři z povolání představují až 25 % aktivního obyvatelstva. Zhruba 90 % úlovku se vyváží (především ve zmražené podobě nebo jako základ pro výrobu rybí moučky a tuku). Pokud jde o norského lososa (podrobněji viz s. 306–307), tak ten už si v cizině dávno získal dobré jméno.

V Norsku je každý rok registrováno kolem dvaceti tisíc rybářských lodí, z nichž většinu tvoří malé čluny provozující tradiční drobný rybolov blízko pobřeží nebo ve fjordech. Zbývající část – méně početnou, ale přinášející mnohem větší zisk – představují velké tovární lodě, na nichž se ryby přímo zmrazují. Tato plavidla operují převážně v Atlantiku, Severním moři a u grónských břehů a zaměřují se na lov tresek, sledřů, makrel a štikozubců. Jinak je však rybářský průmysl rozštěpen na velké množství továren na zpracování ryb, které jako malé a střední podniky provozují sami rybáři v rámci družstev.

- **Světlá budoucnost**

Budoucí vývoj Norska závisí na černém zlatě. To je zárukou světlých zítřků, ale vidinu této zářné budoucnosti by mohl zakalit kouř z jeho vlastních věží. Pokud by v důsledku prudkého pádu cen došlo k výraznému snížení příjmů z ropného průmyslu, nemusel by již být stát schopen vyrovnávat dlouhodobý deficit tzv. pevninských průmyslových odvětví, která si často žádají značnou podporu.

Norsko by však nadále mělo zůstat pod ochranou přejících staroseverských bohů, jejichž jména nesou mimo jiné i mořské ropné vrty (podrobněji viz s. 294). Nehrozí, že by se hned tak ocitlo mezi zeměmi v ohrožení, jeho růst by naopak měl pokračovat i v novém tisíciletí. Zásoby ropy vydrží ještě na několik desetiletí a plynu bude dokonce dostatek nejméně ještě po jedno století. Norsko zůstává z ekonomického hlediska výjimečnou zemí. Zatímco mnohé jiné evropské státy vykazují spíše rozpačité bilance, všechny ekonomické ukazatele Norska (přebytkový rozpočet, potlačovaná inflace, pozitivní saldo zahraničního obchodu a nezaměstnanost postihující pouhých 2,5 % obyvatel) slibují světlou budoucnost.

Vedlejší texty:

Strana 66:

Na podzim se z Norů stávají lovci. Někdy i celé rodiny se vydávají po stopě losa, krále lesů známého mimo jiné pro své ceněné maso. Další oblíbenou aktivitou, se kterou se setkáte v lesích po celém Norsku, je sběr lesních plodů a houbaření.

Strana 67:

V roce 1977 se norský stát rozhodl rozšířit svou oblast rybolovu o dvě stě námořních mil, aby tak vyrovnal ztráty způsobené postupným vyčerpáním lovišť.

Norsko a Evropská unie

Norové se proti vstupu do EHS poprvé vyslovili v referendu v roce 1972 (proti bylo 53,5 % občanů). Téma v zemi vyvolávalo ostré diskuze a nejednou rozdělovalo i rodiny. A tak je tomu dodnes. Zatímco podnikatelé a většina politických hnutí jsou vstupu do Evropské unie nakloněni, norští občané mají mnohem smíšenější pocity. V druhém referendu v roce 1994 Evropě znovu ukázali záda (proti bylo 52,2 %). S ropou jsou „na koni“ – podle nich může Norsko se svou záviděníhodně zdravou ekonomikou klidně zůstat stranou Evropské unie, protože jako člen Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) k ní bude stejně přidružené. Proti vstupu do Evropské unie se staví i většina žen. Odmítají ho také stoupenci středové, křesťanskodemokratické a krajně levicové strany a dále pak zemědělci a rybáři, kteří by jistě neviděli rádi připlouvat do svých vod španělské, portugalské, francouzské nebo britské rybářské traulery. Zástup odpůrců doplňují ekologové.

Fungující demokracie

Slavný „švédský model“ je již v cizině znám. Norsko si ze svého souseda bere v nejednom ohledu příklad, a tak by se klidně mohlo hovořit i o „norském modelu“. Stejně jako ve Švédsku je i v Norsku obyvatelstvo vystaveno silnému daňovému zatížení, které přináší záruku společnosti založené na rovnosti a blahu všech občanů.

Všichni Norové tento model hrdě obhajují; jsou si vědomi, že se jejich sotva pětimilionový evropský národ během několika desetiletí dokázal pozvednout na přední

příčky žebříčku nejúspěšnějších průmyslových zemí. „Ty daně za to stojí,“ řekne vám každý správný Nor a vysvětlí vám, že sociální systém v jeho zemi je „určitě jeden z nejlepších na světě“ a že Norsko nezná chudobu. A jelikož dokáže přijímat se ctí i stinné stránky, dodá s úsměvem a dávkou patřičné kritičnosti, že musí čelit velmi tvrdým protialkoholickým opatřením.

- **Pryč s tabákem...**

Pro pravidelné kuřáky Norsko rozhodně není zemí zaslíbenou. Kvůli velmi vysokým daním uvaleným na tabák tam za krabičku cigaret zaplatí nejvíce v Evropě, ne-li v celém světě. Stát proti kouření urputně bojuje, například prostřednictvím velkých informačních kampaní. A nikdo proti tomu nic nenamítá, dokonce ani kuřáci. Aby ušetřili nějakou tu korunu, vrací se jich však mnoho k tradici pečivě ubalených cigaret. Zdá se tedy, že ani přísná legislativa není s to všechny Nory od jejich nákladné vášně odradit.

- **...i s alkoholem**

S alkoholem to vše začalo za první světové války, kdy se Norové museli podřídit „suchému zákonu“. V roce 1919 se v referendu rozhodlo o zavedení prohibice nastálo. To však vyvolalo protesty vývozních zemí, a tak byl v roce 1923 úplný zákaz, zahrnující i víno, zrušen. Tvrdý alkohol se na pulty vrátil v roce 1927, avšak pod kontrolou státní monopolní společnosti *Vinmonopolet*. A jak velí tradice, ani dnes restaurace v neděli tvrdý alkohol nepodávají.

Norové si tedy víno a lihoviny nekupují v místním obchůdku či supermarketu, nýbrž ve státních prodejnách, které jsou otevřeny jen ve všední dny. Ne každý má však tuto prodejnu v okolí svého bydliště, a někdo se dokonce musí za novými zásobami vína, whisky nebo akevittu (aquavitu) vydávat na cestu dlouhou až stovky kilometrů. Do nejzapadlejších vesniček a na nejdlehlší ostrovy jsou objednávky hromadně doručovány vlakem, autobusem či trajektem nebo se vydávají na nejbližší pobočce pošty.

- **Demokracie jako základ norské politiky**

Demokracie ve významu „vláda lidu“ není v Norsku žádným novým principem. Každý občan si je vědom svého práva vyjádřit se ke všemu, co se ho více či méně týká; ke

zjištění názoru lidu se také někdy využívá referenda, přestože s ním norská ústava přímo nepočítá.

Mimoto se Norsko se svou úrovní ochrany veřejného zdraví a pomoci starším lidem, nezaměstnaným, postiženým a rodinám řadí mezi průkopnické země v oblasti sociální ochrany. Tyto výdaje představují podstatnou část rozpočtu norského státu, jehož posláním je chránit všechny své občany. Však také královské motto současného panovníka Haralda V. (a v minulosti i jeho otce a děda) zní: „Vše pro Norsko“.

V Norsku je pravidlem konzultovat všechny veřejné záležitosti se zvolenými představiteli, předsedy sdružení či místními odpovědnými činiteli. O všech důležitých činnostech a rozhodnutích jednají v každém z devatenácti krajů (norsky *fylker*) společně úřady z Osla a krajští zastupitelé. Všichni obyvatelé obcí jsou vybízeni k vyjadřování svého stanoviska a hájení svých zájmů. Norové jsou zvyklí na silně rozvinutý spolkový život.

- **Silné odborové organizace**

Stejně jako ve Švédsku se i v Norsku odedávna usilovalo o rozvinutí sociálního dialogu uvnitř podniků. Sdružení zaměstnanců se aktivně podílejí na správě společností a sestavování podnikatelských plánů a pravidelně předkládají své návrhy. Schůze zaměstnavatelů a zaměstnanců se pořádají mnohem častěji než stávky. Z toho plyne stálé zlepšování pracovních podmínek, relativní sociální smír a znatelný pokles absentismu.

„Jednáme, jednáme...“ hájí se před mikrofony novinářů předseda odborové organizace a zástupce zaměstnavatelů po každé z těch několika málo schůzí, během nichž dochází k významnějším sporům. Tato jednání zpravidla vedou k podpisu kolektivní smlouvy mezi oběma hlavními aktéry z oblasti pracovních vztahů – vlivné odborové organizace LO, sdružení asi pětaticeti národních asociací založeného roku 1899, jehož členem je téměř polovina všech zaměstnanců, a norského svazu zaměstnavatelů, který zastupuje zaměstnavatele z významných hospodářských odvětví a zahrnuje rovněž početná sdružení vedoucích představitelů malých a středních podniků.

- **Téměř bezplatná péče**

I v oblasti sociálního zabezpečení prokazuje Norsko svou jedinečnost. Zdravotní pojištění funguje zcela prostě a administrativní komplikace, tolik známé například z francouzského systému, jsou v Norsku nepřípustné. Jen zřídka se tu vyplňují

formuláře a nepočítáme-li hrstku soukromých praktických lékařů, je zdravotní i ambulantní péče téměř zdarma. Jedinou vadu na kráse představuje nutnost obrnit se trpělivostí, neboť návštěvu u zubaře je často potřeba objednat několik týdnů dopředu a termíny chirurgických operací dokonce i několik měsíců.

- **Důchod jako mzda**

Penze a důchody mají v Norsku zvláštní režim. Po odchodu ze zaměstnání je všem penzistům vyměřena stejná základní výše důchodu, k níž se přičítá částka vycházející z výše předchozího příjmu. Tento „přídavek“, jehož princip odhlasoval parlament, má vyrovnat rozdíl mezi základním důchodem a původní mzdou, aby se čerstvý penzista neocítl na nižší životní úrovni než dříve. V závislosti na inflaci poslanci pravidelně rozhodují o zvyšování základních příspěvků.

Na druhou stranu však zákon o sociálním zabezpečení neboli *folketrygd* (doslova „lidové pojištění“) pracující zrovna nepobízí, aby předčasně zavřeli dveře svých kanceláří nebo aby své montérky nadobro pověsili na hřebík. Nárok na důchod v plné výši má totiž jen ten, kdo na sociální pojištění přispíval čtyřicet let, a věk odchodu do důchodu byl stanoven na 67 let. Ti pracovitější a nejméně zaopatření však mají plné právo odsunout si tuto hranici až na 70 let.

- **Konstituční monarchie**

Stejně jako Dánsko a Švédsko je i Norsko království (*Kongeriket Norge*). Od roku 1991 mu vládne Jeho Veličenstvo král Harald V. (narozen 21. února 1937). Norská ústava, která je se svým vznikem v roce 1814 jednou z nejstarších v Evropě, králi přisuzuje i titul hlavy armády a církve. Jako garant státní soudržnosti král také předsedá státní radě složené z ministrů, nicméně jeho funkce jsou spíše jen symbolické. Výkonnou moc zajišťuje vláda v čele s premiérem, který je skutečnou hlavou státu. Zákonodárnou moc vykonává *Storting*, parlament s celkovým počtem 165 poslanců. Je jednokomorový, avšak rozdělený na dvě části, *Odelsting* a *Lagting*, a disponuje rozsáhlými pravomocemi umožňujícími kontrolovat činnost vlády. Norská legislativa nedovoluje rozpuštění parlamentu, a tak poslanci zůstávají ve funkci po celé čtyřleté období.

Třetí složku státní moci, moc soudní, zajišťuje Nejvyšší soud. Stejně jako ve Spojených státech zastává dozorčí funkci nad institucemi, a má tedy právo vetovat zákony odhlasované *Stortingem*, které shledá protiústavními. K tomu však dochází jen zřídka.

Volební právo mají v Norsku občané starší 18 let. Poslanci jsou voleni všeobecně a přímo na základě poměrného zastoupení. Norové se k urnám vydávají každý druhý rok – parlamentní volby se sice konají každé čtyři roky, ale mezitím jsou na celém území pořádány komunální volby.

- **Dvě desítky politických stran**

Málokoho překvapí vysoký počet politických stran v Norsku. Nejvýznamnější z nich je Norská strana práce (*Det Norske Arbeiderparti*, ve volbách roku 1997 získala 35 % hlasů), jejíž členkou je například lékařka Gro Harlem Brundtlandová, bývalá premiérka a generální předsedkyně Světové zdravotnické organizace (WHO). Strana práce řídila zemi téměř bez přerušení již od konce druhé světové války. V roce 1997 musela přenechat moc křehké středopravicové koalici vedené křesťanským demokratem Kjellesem Magne Bondevikem, avšak brzy se zase měla vrátit do čela.

Další je Strana pokroku (*Fremskrittspartiet*, krajně pravicová populistická strana), která stojí na okraji spektra tradiční pravice. V roce 1997 zaznamenala výrazný úspěch (15,3 %), nicméně názory jejich voličů se začínají štěpit. Konzervativní strana (*Høyre*) zažila v roce 1997 hluboký pád (14,3 %), v roce 1985 získala 30 % hlasů.

Křesťanská lidová strana (*Kristelig Folkeparti*) měla v roce 1997 vítr v plachtách – od roku 1993 se jí počet hlasů téměř zdvojnásobil (13,7 %). Naopak agrární Strana středu (*Senterpartiet*), která se otevřeně staví proti Evropské unii, od svého historického úspěchu v roce 1993 (16,7 %) mnoho voličů ztratila.

- **Společnost šitá na míru ženám**

Snaha o zlepšení společenského postavení žen a podpora rovnosti pohlaví jsou jedním z hlavních zájmů státní politiky a norské společnosti obecně již více než sto let. V roce 1879 vzbudil Henrik Ibsen svou slavnou divadelní hrou Domeček pro panenky (*Et dukkehjem*) zájem svých spoluobčanů o otázku oprávněnosti některých feministických požadavků a mnozí začali přemýšlet o legitimní snaze žen získat větší nezávislost v nerovných manželských svazcích. Dnešní Norky již naštěstí nejsou nuceny následovat příklad Nory Helmerové, hrdinky Ibsenovy hry, která se nadvládě svého manžela Torvalda vzepřela a musela opustit rodinný krb.

Norsko se může chlubit, že patří mezi země, které jako první na světě ženám udělily volební právo – v Norsku se tak stalo roku 1913, což je například o dvaatřicet let dříve než ve Francii. V roce 1978 parlament odhlasoval zákon zajišťující rovné postavení

mužů a žen. Tím ženy v praxi získaly právo podílet se na všech sférách veřejného života. Mohou využívat až dvanáctiměsíční mateřskou dovolenou a role jejich působení ve všech oblastech se stále rozšiřuje, a to jak na místní, tak i celostátní úrovni.

- **Vysokoškolské vzdělání téměř pro každého**

V Norsku platí povinná školní docházka od 7 do 16 let. Její základy byly položeny v druhé polovině devatenáctého století, uzákoněna však byla až v roce 1969. Všechny stupně vzdělání včetně univerzit a vysokých škol jsou zdarma.

Základní škola se dělí na dva stupně – první trvá šest let, druhý tři roky. Povinnými předměty prvního stupně jsou například norský jazyk a literatura, anglický jazyk, matematika a tělesná výchova. Na konci střední školy skládají studenti zkoušku (*artium*), která odpovídá maturitní zkoušce a umožňuje studentům nastoupit na univerzitu či vysokou školu.

Po dokončení druhého stupně základní školy si mohou čerstvě šestnáctiletí žáci Anne či Olav vybrat mezi střední odbornou školou nebo gymnáziem. Stejně jako většina jejich spolužáků se pravděpodobně rozhodnou pro druhou možnost a budou směřovat k vysokoškolskému vzdělání.

V Norsku je několik velkých univerzitních měst (např. Oslo, Bergen, Trondheim a Tromsø) a celé území je pokryto desítkami dalších ústavů vysokoškolského a odborného vzdělání.

- **Ochrana dětí**

Je třeba zmínit ještě jednu specifickou oblast, v níž Norsko sehrálo roli průkopníka, a to dokonce i vůči svým skandinávským sousedům. V roce 1981 byla parlamentem zřízena instituce takzvaného ombudsmana pro děti. Získává mandát na čtyři roky a jeho úkolem je chránit zájmy dětí – tedy všech občanů mladších 18 let – ve veřejných i soukromých právních otázkách.

Na ombudsmana se může obrátit úplně kdokoli, a to jak písemně, tak ústně. Častěji než dospělí ho přirozeně kontaktují děti – skupiny žáků, třídy, děti z jedné čtvrti nebo domu – a žádají ho o radu nebo usnadnění kontaktu s různými úřady či institucemi.

Funkce ombudsmana jsou však omezené, nemá právo rozhodovat ani měnit rozhodnutí orgánů veřejné správy. V případě některých sporů, například mezi dítětem a úřady místní správy, se však vyžaduje jeho názor. Má právo vystupovat v rozhlase a televizi a je povinen pravidelně veřejnost informovat o své činnosti. Přestože byla role

ombudsmana v době po vzniku této instituce rozhodující, dnes již svou významnost ztrácí. A to je zcela logické, neboť za jeho činnosti se již mnoho problémů podařilo vyřešit.

- **Málo praktikující Norové**

Norská ústava zaručuje úplnou svobodu vyznání. Nicméně téměř 90 % obyvatel se hlásí k oficiální státní protestantské církvi, církvi evangelicko-luteránské. Již méně Norů, zvláště těch mladých, však chrámy a svatostánky pravidelně navštěvuje. Praktikujícími věřícími je podle oficiálních statistik 49 % obyvatel, většina z nich se však bohoslužeb účastní jen příležitostně. Častěji než desetkrát za rok zavítá do svatostánků pouhých 12 % Norů.

Ke katolicismu se hlásí přibližně 18 000 Norů a islám sdružuje 1 800 věřících. Dále je pak po Norsku roztroušeno množství menších náboženských společností, misií či puritánských sekt.

Vedlejší texty:

Strana 69:

Za prosazením zákonů omezujících prodej alkoholu stála takzvaná abstinenční hnutí, která na politické instituce vyvíjela silný tlak. V Norsku je obecně velké množství různých spolků, klubů, organizací, sdružení, svazů a asociací. Je-li Amerika proslulá počtem držitelů platebních karet, Norsko je pak národem majitelů členských karet a průkazů. Žádná oblast každodenního života nezůstává bez vlivu nebo zásahu té či oné asociace.

Strana 70:

Norsko je dědičnou monarchií, ženy jsou však z následnictví vyloučeny. Harald V. má se svou neurozenou manželkou Sonjou Haraldsenovou dvě děti, princeznu Märthu Louise, narozenou v září 1971, a korunního prince Håkona Magnuse, narozeného v červenci 1973. Královská rodina je velmi oblíbená, žije skromným životem, nebo alespoň bez viditelné okázalosti.

Strana 71:

Vysoká volební účast – k volbám chodí zhruba 80 % právoplatných voličů – vypovídá o velmi rozvinutém smyslu pro občanskou povinnost. U komunálních voleb je účast trochu nižší, i tak se však pohybuje okolo 70 %.

Politické spektrum po volbách 1997 doplňuje Socialistická levicová strana (*Sosialistisk Venstreparti*, 6,0 %) a Liberální strana (*Venstre*, 4,5 %). Existují také menší strany a hnutí, z těch významnějších například Listina sámského lidu (*Samefolkets liste*), Strana zelených (*Miljøpartiet De Grønne*), Křesťanská konzervativní strana (*Kristent Konservativt Parti*), Strana důchodců (*Pensjonistpartiet*), Rudá volební aliance (*Rød Valgallianse*), Vlastenecká strana (*Fedrelandspartiet*), Vůle lidu (*Folketsvilje*), Koaliční strana (*Samlingspartiet*) a dále různá místní nebo regionální sdružení. Komunistická strana Norska (*Norges Kommunistiske Parti*, NKP) byla založena roku 1924, v roce 1997 však získala pouze 0,1 % hlasů, a není tedy zastoupena v parlamentu.

Strana 72:

Cesta k uznání sámského národa

Většina Sámů se musela přizpůsobit norskému způsobu života (podrobněji viz s. 366–367). To však neznamená, že by byli méně spjatí se svou vlastní kulturou. Důkazem je dlouholetý boj, který tato etnická a jazyková menšina svádí za úplné uznání všech svých práv.

Od roku 1910 začaly v krajích Nord-Trøndelag a Finnmark vznikat různá sámská sdružení. Ta pak v roce 1968 stála za založením Národní asociace norských Sámů (*Norgga Sámiid Riikasearvi*, NSR), která měla chránit zájmy Sámů v nově se rodící společnosti.

V osmdesátých letech pak často docházelo k protestním hladovkám a dalším projevům odporu. Tyto konflikty se většinou řešily vyplácením finančních náhrad, ale to samozřejmě neumožnilo zastavit již započatý proces – Sámové byli čím dál více nuceni vzdát se kočovného způsobu života svých předků a usadit se. Avšak z dobré vůle norských úřadů a také díky aktivní roli právníků se nakonec podařilo vytvořit sámský parlament *Sameting*, slavnostně otevřený králem Olavem V. v říjnu 1989. Politický vliv tohoto shromáždění se omezuje na převážně sámské regiony, nicméně někdy se mu podaří ovlivnit i některá politická rozhodnutí na celostátní úrovni. Sámský parlament

má třicet devět členů a volby se do něj konají každé čtyři roky. Voleb se mohou účastnit osoby starší 18 let, jejichž mateřským jazykem (nebo mateřským jazykem jejich rodičů) je sámština.

Strana 73:

Nejstarší a největší univerzitou je Univerzita v Oslu. Byla založena roku 1811 a na jejích sedmi fakultách, kde se vyučují všechny tradiční vysokoškolské obory, studuje téměř čtyřicet tisíc studentů.

Univerzita v Tromsø byla založena roku 1969 a počet jejích studentů se pohybuje okolo sedmi tisíc. Jedná se o nejseverněji položenou univerzitu na světě.

Ombudsman musí dodržovat služební tajemství, a málokdy se tedy zabývá případem jednoho konkrétního dítěte, například při rozvodu. Do sporu mezi dítětem a rodiči totiž nemůže zasahovat, jeho úkolem je však dohlížet na to, aby byl vždy brán v úvahu názor dítěte.

Vzor pro jiné státy

Od parlamentních voleb v roce 1985 zaujímají více než třetinu parlamentních křesel ženy, a to napříč politickým spektrem. Ve vládě Gro Harlem Brundtlandové, předsedkyně Strany práce, bylo z devatenácti ministrů dokonce sedm žen. Ženy také často stojí nebo dříve stály v čele největších politických stran, například Konzervativní stranu vede Kaci Kullmann Fiveová a Stranu středu Anne Enger Lahnsteinová. Ženy se účastní politického, uměleckého, ekonomického, sportovního i intelektuálního života. Působí rovněž v obecních zastupitelstvech a na krajské úrovni jsou zastoupeny více než třetinově. Čím dál častěji jsou také voleny do funkce starostek, usedají do řídicích orgánů firem nebo se stávají pastorkami.

Jeden den v Norsku

V Norsku vládne dlouhá zima, trvá po většinu roku. Turista okouzlený světlými letními nocemi si jen stěží dokáže představit, jak vypadá běžný život v době, kdy se rybáři, dělníci, ale i běžní zaměstnanci a školáci musejí potýkat s třeskutou zimou a sněhem

pokrývající domy, ulice, osady, města, vesnice, přístavy, celou krajinu, údolí i hory. V zimě vládne na severu země po nekončící týdny jedna dlouhá noc, více na jihu pak zase večer přichází krátce po poledni. I zimní Norsko, tolik odlišné od toho v letních měsících, si zaslouží návštěvu.

- **Každé ráno nový sníh**

Trond a Ingrid Hansenovi, rodiče dvou plavovlasých dětí s tvářemi zčervenalými od zimního větru, pracují nedaleko Bergenu, druhého největšího města v Norsku. Bydlí v Utne, malebné vesničky na břehu fjordu. K jejich dřevěnému jednopatrovému domu vede zasněžená cesta, v okolí se rozkládá sad s větvemi pokrytými námrazou. Jejich mile vyhlížející stavení je natřené na tmavě červeně a stejně jako všechny sousední domky nemá okenice.

Každé ráno, když manželé Hansenovi roztáhnou tlusté závěsy, čeká na ně venku stejná podívaná – přes noc zase napadla záplava sněhu. Bílá peřina na stromech každý den těžkne a pokrývá větší část zahrady. Silná vrstva sněhu leží také na šikmé břidlicové střeše, ke které je ze strany přistaven železný žebřík. Trond a Ingrid budou sníh nakupený na střeše odklízet příští víkend, tato pravidelná práce jim totiž většinou zabere několik hodin.

- **Přípravy**

Každé ráno se u Hansenů v ultramoderní kuchyni s nábytkem z bílého dřeva podává vydatná snídaně – *frokost*. Skládá se ze sledů upravených na různé způsoby, uzenin, pečiva, sýrů, džemů a cereálií. Rodiče snídani zapíjejí slabou kávou, děti několika velkými sklenicemi mléka.

Rodina je připravena na nový den – všichni se navléknou do tlustých bund, obují si kožešinou sněhule a na hlavu si nasadí ušanku se zavazováním pod bradou. Obloha je ještě temná, slunce, v tomto ročním období velmi lenivé, se zatím neukázalo. Z okna je vidět teploměr umístěný u vchodových dveří, ukazuje $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$. „Je menší zima než včera,“ raduje se Trond.

Zatímco se jeho manželka vydává do garáže stojící hned vedle domu, bere Trond do ruky velkou kovovou lopatu, která je stále opřená u vchodu, a pouští se do odhrabávání cesty pokryté hladkou, dosud nepošlapanou vrstvou čerstvého sněhu.

- **Do školy lodí**

Za několik minut dojedou Hansenovi ve svém volvu do malého přístavu ve vesnici. Trajekt, plující stále sem a tam, je přepraví na druhou stranu fjordu. Tam se děti připojí ke svým spolužákům, kteří si zatím koulovačkou krátí čekání na autobus, jenž je doveze do jediné školy v oblasti. Později, až Arne a Kari nastoupí na vysokou školu, budou muset svou vesnici i rodný dům opustit a přestěhovat se do Bergenu na kolej. Většinu nákladů pokryje stát, a tak to pro jejich rodiče nebude velká finanční zátěž. Trond s Ingrid dále pokračují po silniče vedoucí podél fjordu. Výkonné sněhové pluhy s mohutnými radlicemi z ní každé ráno za rozbřesku odklízejí masy sněhu a po obou stranách asfaltové silničky vytvářejí úplné ledové stěny vysoké až půldruhého metru. Pak manželé projíždějí mnoha velkolepými dlouhými tunely, které se v létě hloubí do skály se značnou pomocí dynamitu.

Trond a Ingrid pracují oba ve stejné firmě v průmyslovém městečku, které mohou z druhé strany fjordu vidět z oken svého domu. Vzdušnou čarou by jim cesta trvala jen několik málo minut, kvůli převozům trajektem však každý den procestují celkem až dvě hodiny.

- **V práci v papučích či pantoflích**

Trond s Ingrid tráví v budově firmy celou pracovní dobu. Po příchodu si v šatně odloží teplé oblečení a sněhule vymění za papuče či pantofle. Tímto pravidlem se řídí každý – díky tomu není nutné neustále utírat šlápoty od sněhu či bláta, které by jinak zůstávaly na krásných naleštěných parketách z bílého dřeva. „V papučích je člověk v kanceláři skoro jako doma. Všichni se tu cítíme uvolněně,“ poznamenává Trond, když se probírá prvními spisy. A opravdu, v práci vládne veselá nálada i píle, všichni si tykají a oslovují se křestním jménem.

Trond a Ingrid si pravidelně plní šálky kávou, velká konvice stojí permanentně na varné desce. Z atmosféry pospolitosti panující na pracovišti jsou vyčleněni pouze kuřáci, kteří se s cigaretou musejí odebrat do speciálně určené místnosti, aby neobtěžovali ostatní.

- **Potěšení z jídla**

Téměř všichni Norové obědvají v práci, většinou v rychlosti a brzy, mezi jedenáctou hodinou a polednem. Oběd bývá velmi lehký, skládá se z tradičních *smørbrød*, krajíců s máslem obložených rybami (sledi nebo plátky lososa), uzeninami nebo sýrem. Každý pracující si je ráno doma připraví a donese do kanceláře či továrny v plastové krabičce.

Po návratu domů večerí Trond s Ingrid, stejně jako všichni správní Norové, také brzy, zpravidla mezi pátou a šestou hodinou. „Večerní menu“ bývá bohaté, bezpochyby proto, aby vyvážilo lehký oběd. Většinou se skládá z hrachové či rybí polévky a hlavního chodu, který téměř vždy obsahuje vařené brambory, zelí nebo okurky.

Pokud si Norové zrovna nepochutnávají na tradičním čerstvém lososu, podávaném v teplé i studené úpravě a na spoustu způsobů, dají si rádi všechny další druhy ryb, například mořského nebo vynikajícího sladkovodního pstruha z horských říček a jezer, dále pak skopové maso, různé druhy párků a klobás, chutné maso z bělokura (podávané na dalekém severu), marinované vepřové nožičky nebo tradiční národní pokrm *kjøttkaker*, masové kuličky, někdy dokonce ještě ozdobené brusinkami.

- **Sport v zimě**

Pravidelnou součástí každodenního života rodiny Hansenovy, podobně jako všech ostatních Norů, tvoří mnohé sportovní a venkovní aktivity. Průměrná délka života v Norsku je ostatně jednou z nejvyšších na světě. Ženy se dožívají více než 81 let, na vyšší věk si mohou činit nárok už jen Islandanky. Také dlouhověkost mužů – jejich průměrný věk přesahuje 75 let – svědčí o tom, že Norsko je zemí, ve které se dobře žije. Po práci (nejpozději ve čtyři hodiny odpoledne) připevní Trond s Ingrid na střechu auta běžky. Lyžování má v zemi výsadní postavení (podrobněji viz s. 196–197), v blízkosti každého města či vesnice se nacházejí sjezdovky, osvětlené až do pozdního večera. A nejedná se o žádný novodobý sport, o jeho přítomnosti svědčí už skalní rytiny z doby bronzové. Děti Hansenovy si lyže připínají často, jsou však také velkými milovníky bruslení. Fotbalová hřiště nebo školní dvory se po odhrnutí vrstvy sněhu snadno přemění na kluziště. A tak si Arne a Kari nikdy nezapomenou do školy vzít kromě aktovky také brusle.

Co se týče Arneho, tak ten by stejně jako jeho malí kamarádi nedokázal odejít z domu bez přílby, hokejky a zářivě červené hokejové výstroje. Každý týden se za povzbuzování rodičů utkává v urputných zápasech s jinými družstvy z kraje a zná nazpaměť jména a úspěchy všech hvězd norského sportovního nebe.

Kari zase každý středeční večer tráví na tréninku dívčího fotbalového družstva své školy. Hraje na pozici útočnice a je kapitánkou týmu. Když je špatné počasí, vezme si kopačky, aby jí to neklouzalo. V zimě se zápasy konají ve vytápěné školní tělocvičně.

- **Sport v létě**

Když se oteplí, pustí se všichni členové rodiny do natírání a jiných úprav své plachetničky, schované po celou zimu za domem pod silnou plachtou, která ji chrání před sněhem. Počínaje prvním pěkným víkendem pak vyrážejí na moře nebo do zákrutů fjordu na dlouhé projížďky. Tyto chvíle zároveň využívají k lovení lososů či pstruhů, které si poté opečou na jednom z opuštěných ostrůvků. Děti si vyjížďky na loďce velmi užívají a plachtění a kormidlování ovládají lépe než kdokoliv jiný.

Na podzim, když se listí na stromech zbarví do krásných hnědočervených, žlutavých a oranžových barev, vyrážejí Hansenovi, s batohem na zádech a dobře vybaveni proti dešti, na dlouhé pěší výlety do lesů. Až narazí na místo, které se jim zdá vhodné pro přespání, postaví si stan. Případně, jen z čisté zdvořilosti, požádají o souhlas nedaleko žijící obyvatele. Norové jsou velmi tolerantní – právo „vše pro každého“ (*Almenrett*) dovoluje volný přechod přes pozemky i louky. Sluší se však brát ohled na zvířata a přírodu, nicméně toto pravidlo je pro každého Nora samozřejmostí.

Vedlejší texty:

Strana 74:

I v zimě vstávají Trond a Ingrid brzy, kolem šesté hodiny, oba musejí být v práci v osm hodin. Jejich dětem Arnemu a Kari začíná škola ve čtvrt na devět.

Strana 75:

Jako všem norským školákům a studentům končí Arnemu a Kari vyučování ve tři hodiny odpoledne. Na rozdíl od svých francouzských protějšků si nemohou užívat volné středy, do školy chodí pět dní v týdnu a doma zůstávají v sobotu a neděli. Letní prázdniny začínají kolem 20. června a do lavic se znovu usedá okolo 20. srpna.

Na firemním parkovišti Trond zastaví u zvláštního parkovacího automatu vybaveného elektrickou zásuvkou, která slouží k napájení topného tělesa zabudovaného do motoru – motor je pak udržován v teple. Při odjezdu Trond jen odstraní sníh nakupený na voze a žádné nepříjemnosti s porouchaným autem ho nezaskočí.

Strana 76:

Uctivé tykání

Ve všech situacích používají Norové nejraději zájmeno „ty“ (*du*). Tykají téměř všem, koho potkají, ať už je to číšník v kavárně, úřednice za poštovní přepážkou, prodavač či prodavačka v obchodě, strážník na ulici nebo jejich nadřízený. Dokonce i premiérovi nebo jakémukoliv členovi vlády jsou v televizi kladeny otázky v druhé osobě jednotného čísla. Každý Nor by se však takové důvěrnosti zdržel, pokud by se měl obracet na královskou rodinu.

Prostý jídelníček

Norská strava je zdravá a skromná, slovo „gastronomie“ jakoby norština doopravdy neznala. S výjimkou několika vynikajících restaurací v Oslu a jiných velkých městech by se turista vyhledávající gastronomické zážitky mohl dočkat zklamání. Často mu nezbyde než vzít zavděk jednoduchými jídly z početných bufetů na kraji silnic, v nichž se navíc nejednou bude muset obsloužit sám a spokojit se s jediným jídlem v denní nabídce (*Dagens Rett*). Když už nic jiného, může si vybrat jednu z malých čínských restaurací nebo nesčetných pizzerií, u Norů tolik oblíbených. Nacházejí se po celé zemi, od nejjižnějšího cípu až po Nordkapp, a za jejich úspěchem stojí poměrně nízké ceny.

Strana 77:

Stejně jako fotbalu se hodně Norů věnuje i házené, přičemž házenkářek není o nic méně než házenkářů.

II. Komentář

1. Překladačská analýza originálu

Před rozbořením konkrétních překladačských problémů je třeba provést analýzu výchozího textu. Rozhodli jsme se využít model Christiane Nordové (2005), který však nebudeme následovat zcela důsledně a některé body, pro náš text méně významné, vypustíme. Dále se budeme opírat o teorii jazykových funkcí Romana Jakobsona (1995).

Přestože byla předmětem překladu pouze část rozsáhlejší publikace, budeme muset v určitých bodech analýzy přihlížet i k celku.

1.1. Vnětextové faktory

1.1.1. Autor

V první řadě je třeba upozornit, že studovaný text je součástí publikace, na níž se podílelo více autorů. Překládaný úsek (*La Norvège aujourd'hui*) byl napsán Jeanem-Lucem Chandelierem, pracovníkem tiskové agentury *Agence France-Presse* (AFP) a někdejší skandinávským zpravodajem (tyto informace jsou spolu s jeho jménem uvedeny pod názvem kapitoly). Z internetových stránek AFP se dozvídáme, že Chandelier v této agentuře pracuje od roku 1982 a vystřídal vícero funkcí – nejdříve působil v ekonomickém zpravodajství a poté stál v čele různých agenturních poboček, mimo jiné i ve Stockholmu. Můžeme předpokládat, že jako někdejší skandinávský zpravodaj má autor přehled o situaci v severských zemích, otázkou však zůstává, jak hluboké znalosti za dobu svého působení získal právě o Norsku. Také musíme mít na paměti, že ač ve Skandinávii nějakou dobu žil, prezentuje nám Norsko z pohledu Francouze (o této problematice více pojednáváme v souvislosti s faktorem místa). Jean-Luc Chandelier se nevěnuje publikování rozsáhlejších textů, je tedy třeba chápat ho spíše jako někoho, kdo mohl díky svým zkušenostem ze Skandinávie přispět do širšího konceptu průvodce a představit čtenářům současné Norsko.

Nordová (2005, s. 83) zdůrazňuje propojenost jednotlivých faktorů a jejich vzájemné ovlivňování. Autor má tedy vliv i na vnitrotextové faktory (Nord, 2005, s. 52). V našem případě by na kvalitu a styl textu mohl působit i fakt, že se autor v rámci své profese setkává spíše s texty publicistickými než s texty populárně-naučnými.

1.1.2. Autorský záměr a funkce textu

Nordová (2005, s. 53) striktně rozlišuje autorský záměr, funkci textu a jeho účinek na čtenáře. S vědomím rozdílů mezi těmito pojmy však budeme v tomto oddíle analyzovat záměr i funkci.

Podle Nordové (2005, s. 54–55) existují čtyři typy textů podle záměru – text referenční, expresivní, apelativní a fatický. V našem textu jasně dominuje referenční složka (cíl informovat). To je zřejmé již z typu textu – jak z celé publikace (cílem průvodce je informovat potenciální turisty o dané zemi), tak i pouze z naší části (cílem této kapitoly je představit čtenáři základní informace o současném Norsku). Referenční záměr tedy zcela převažuje, nicméně je třeba zmínit i jistou apelativnost. Podstatou apelativního textu je mimo jiné snaha přesvědčit čtenáře, aby zaujal určité stanovisko (Nord, 2005, s. 55). Tato snaha je v našem textu obsažena implicitně, téměř až skrytě, ale na druhou stranu je pro celý žánr zásadní. Turistické průvodce totiž kromě nezaujatého přehledu informací plní i funkci persuzivní (Bečka (1992, s. 382) hovoří o „propagac[i] společenských hodnot“), danou zemi představují s cílem zaujmout potenciálního turistu nebo utvrdit ty, kteří již zemi navštěvují, o správnosti jejich volby. Významnost persuzivní funkce se zde samozřejmě nedá porovnávat s jinými žánry (například s reklamou), nicméně lze tvrdit přinejmenším to, že autor k popisované zemi zaujímá spíše kladný vztah a určitě nechce čtenáře od její návštěvy odradit. Z analýzy vnitrotextových faktorů uvidíme, že v případě našeho textu autor Norsko představuje jako zcela výjimečnou zemi, která tedy za návštěvu rozhodně stojí.

Pokud bychom měli definovat funkci podle Jakobsona (1995), který rozlišuje funkci emotivní, konativní, referenční, fatickou, metajazykovou a poetickou, převažuje v našem textu funkce referenční, zaměřená na kontext. V souvislosti s popularizací a se snahou ozvláštnit odborné téma se v textu okrajově vyskytuje i funkce poetická (konkrétní příklady budou uvedeny v analýze vnitrotextových faktorů).

1.1.3. Adresát

Adresátem výchozího textu je Francouz se zájmem o cestování, který v blízké době zamýšlí navštívit Norsko nebo o tom alespoň uvažuje.

Naše kapitola plní trochu vedlejší funkci; jejím cílem je podat adresátovi dodatečné informace, které sice k plánování cesty nejsou tak klíčové jako například přehled

nejzajímavějších míst, ale na druhou stranu mu pomáhají pochopit současný stav země, kterou navštívuje. Adresát očekává, že se v této kapitole dozví základní informace, které ho s Norskem stručně seznámí a poskytnou mu podklad pro jeho poznávání. Při čtení kapitoly má stále na paměti svou cestu, a proto neočekává faktografický výčet informací jako z encyklopedie, ale spíše čtivý text obsahující i zajímavosti, případně nepřímo i praktické rady (například informaci o chladném podnebí).

Adresát nemusí mít k Norsku nijak zvlášť blízký vztah, může to být jen jedna destinace z mnoha. Ve většině případů naopak o Norsku moc podrobných informací ani nemá (jinak by nevyhledával rady turistického průvodce), a je tedy laickým čtenářem, na něhož musí autor při předkládání odborných informací brát ohled.

Pokud bychom uvažovali o adresátovi českého překladu, shodoval by se ve většině bodů s adresátem výchozího textu. Jediným, ale významným rozdílem by byla odlišná kultura a jiné presupozice. Přestože je norská kultura pro francouzského i českého adresáta podobně vzdálená, je třeba počítat s tím, že ji oba národy mohou vnímat trochu jinak a stupeň jejich znalostí se také může lišit.

1.1.4. Médium

Kniha *Norvège* vyšla v edici *Guides Bleus* (nakladatelství *Hachette Livre*), která vydává turistické průvodce do nejrůznějších zemí. Nejedná se tedy o publikaci, jež by na trhu zaujímala zvláštní, ojedinělé místo, a je třeba ji chápat v širším kontextu. Jako součást řady průvodců je více vázána žánrovými konvencemi a očekáváním adresáta. Průvodce zmíněné edice mají dokonce i stejnou strukturu.

Co se týče technické stránky, je publikace provedena v šité měkké vazbě, která je pro průvodce charakteristická. Tento typ vazby podtrhuje praktický ráz knihy – není těžká (a je tedy vhodná pro cestování) a je uzpůsobená k častému otvírání.

1.1.5. Místo

Faktor místa hraje v našem případě významnou roli především proto, že text pojednává o jiné kultuře než kultuře výchozí. Kniha byla napsána a vydána ve Francii, ale jejím předmětem je Norsko. V souvislosti s faktorem místa zmiňuje Popovič (1975, s. 186) napětí, které vzniká v důsledku odlišnosti dvou kultur – kultury vysílajícího prostředí a kultury přijímajícího prostředí. Zde však do tohoto napětí vstupuje ještě kultura třetí – kultura prostředí, o níž text pojednává. Výchozí text tedy může

připomínat překlad, ne sice překlad jazykový, ale překlad jako interpretaci norské kultury francouzským autorem. Při překladu do češtiny je tedy třeba mít tuto dvojstupňovost na paměti a snažit se norskou kulturu explicitovat ne francouzskému adresátovi, nýbrž adresátovi českému.

Závěrem musíme podotknout, že problém tří kultur není v kontextu turistických průvodců výjimkou, neboť velká většina těchto publikací u nás vychází v překladu z angličtiny.

1.1.6. Čas

Časový faktor představuje v analýze výchozího textu další zásadní bod. Kniha byla vydána v roce 1999, což se na první pohled nezdá nijak zvlášť dávno – Nordová (2005, s. 70) v první řadě zmiňuje vliv časového odstupu na jazyk, ten však v naší době působí ještě zcela aktuálně. Problém nicméně spočívá ve vlivu na obsahovou stránku textu. Jak uvidíme v podrobnějším rozboru tématu a obsahu, zaměřuje se text na mnoho témat, která rychle zastarávají (například politický vývoj). S tím souvisí i hojně se vyskytující časová deixe, na níž je při výběru překladatelské metody též potřeba myslet.

1.2. Vnitrotextové faktory

1.2.1. Téma a obsah

Hlavním tématem textu je charakteristika současného Norska. Toto téma je však značně široké a text obsahuje mnoho dílčích témat. Můžeme ho tedy nazvat polytematickým textem. Všechny části také spojuje idea výjimečnosti; jak již bylo zmíněno v souvislosti s persuzivní funkcí, představuje autor Norsko jako jedinečnou zemi, která stojí za návštěvu. S tím souvisí i množství zajímavostí, které navíc plní funkci oživení textu a jeho zpřístupnění laickému čtenáři.

- Seznam témat: geografie a přírodní podmínky (*La Mère Nature*); ekonomika (*Pétrole et prospérité*) – průmysl (ropný, námořní), zemědělství (lesnictví, rybolov a zpracování ryb); politika a společnost (*L'accomplissement de la démocratie*) – prohibice, odborové organizace, sociální politika, státověda, volební systém a politické strany, ženská problematika, školství, ochrana dětí, náboženství; všední život (*Une journée en Norvège*)

(Znovu připomínáme, že jsme nepřekládali celou kapitolu, a kompletní seznam témat by doplňovala ještě kultura.)

Jak již bylo zmíněno v souvislosti s faktorem času, pojednává text o mnoho tématech, která rychle zastarávají (především ekonomická a politická témata). Konkrétním případům a překladatelské metodě se budeme věnovat v další části.

1.2.2. Kompozice

Knihu *Norvège* tvoří šest oddílů: *Découvrir, Partir, Séjourner, Comprendre, Visiter* a *En savoir plus*. Zkoumaný text je součástí oddílu *Comprendre*, který kromě kapitoly *La Norvège aujourd'hui* obsahuje ještě představení norských dějin, *La Norvège dans l'histoire*.

I v rámci překládaného úseku je text bohatě členěný. To v první řadě odpovídá výše zmíněné polytematičnosti – každému tématu je věnován vlastní oddíl s příslušným nadpisem (*La Mère Nature, Pétrole et prospérité, L'agriculture : le parent pauvre de l'économie, L'accomplissement de la démocratie, Une journée en Norvège*), dílčí témata jsou pak členěna do dalších částí, též s nadpisem. Bohatou strukturu doplňuje ještě velké množství vedlejších textů, medailonků s podrobnějšími informacemi a zajímavostmi, které čtenář najde na okrajích stran v podobě rámečků nebo jen volně stojících sloupků či vět. Rovněž je třeba připomenout zcela samostatný oddíl o vývoji ropného průmyslu, který jsme však, jak již bylo zdůvodněno v úvodu, nepřekládali.

Díky tomuto bohatému členění působí text velmi přehledně, jednotlivé části nejsou dlouhé a díky tematickým nadpisům se v nich čtenář snadno orientuje. Strukturou tedy může text připomínat až učební styl, pro nějž je charakteristické dodržování zásad horizontálního členění a dělení do monotematických odstavců (Mülerová, 1989, s. 32). Hlavní funkcí této přehlednosti je zpřístupnění textu čtenáři, který se o jednotlivá témata nemusí hlouběji zajímat. Nesmíme totiž zapomínat na to, že kapitola představující Norsko v současnosti stojí trochu ve stínu ostatních, praktičtějších částí průvodce. O to více se tedy její autor musí snažit získat čtenářovu pozornost – a to také prostřednictvím kompozice.

1.2.3. Lexikum

Jak již vyplývá z polytematického zaměření, vyznačuje se text velkým množstvím sémantických polí. Na druhou stranu však témata nejsou zpracována příliš do hloubky (je jim věnováno poměrně málo prostoru), a v textu se tedy objevují spíše známější termíny. To také souvisí s charakteristikou populárně-naučného stylu.

Příklady termínů z jednotlivých sémantických polí

- **geografie:** *la circonférence terrestre, les vallées glaciaires, les plateaux, la nuit polaire, les entailles, les falaises,...*
- **ekonomika:** *le bien-être social, le taux de chômage, les fournisseurs, les dépenses publiques, la dette extérieure, l'inflation contenue, le budget excédentaire,...*
 - **průmysl:** *l'industrie électrochimique, électrométallurgique, ciment, les industries de fer, les technologies nouvelles,...*
 - **ropný průmysl:** *le forage, l'exploitation commerciale, le pétrole brut, la production offshore, les torchères, les puits de pétrole,...*
 - **námořní průmysl:** *les paquebots, les supertankers, les chantiers navals, la flotte, les navires,...*
 - **zemědělství:** *l'élevage, la demade en lait, les exploitations, les agriculteurs,...*
 - **lesnictví:** *la transformation du bois, le papier, les cartons, la pâte à papier, le flottage des troncs, les grues élévatrices, les scies à moteur,...*
 - **rybolov a zpracování ryb:** *la pêche artisanale, les navires-usines, les morues, les farines, les huiles, la congélation, la surgélation,...*
 - **politika:** *le citoyen, le référendum, le « modèle suédois », la société égalitaire,...*
 - **prohibice:** *le régime sec, le monopole d'État, les magasins d'État, les lois restrictives, les « ligues de tempérance »,...*

- **odborové organizace:** *le dialogue social, les organisations de salariés, les plans de développement, les grèves, la paix sociale,...*
- **sociální politika:** *les assurances sociales, l'assurance maladie, les pensions et retraites, la Sécurité sociale,...*
- **státověda:** *le royaume, la Constitution, l'unité nationale, la monarchie héréditaire, le pouvoir exécutif, le gouvernement, la Cour suprême,...*
- **volební systém a politické strany:** *la majorité électorale, le suffrage universel direct, le taux de participation, les élections législatives, le parti travailliste, le parti conservateur, le parti du centre,...*
- **ženská problematika:** *la condition sociale de la femme, l'égalité entre les sexes, le congé de maternité,...*
- **školsství:** *la scolarité, les universités, les écoles supérieures, l'enseignement primaire, le premier cycle secondaire, l'école professionnelle,...*
- **ochrana dětí:** *« médiateur pour l'Enfance », les intérêts des enfants, l'âge de majorité, l'opinion du mineur,...*
- **náboženství:** *la liberté de croyance, les confessions, l'Eglise évangélique luthérienne, les lieux de culte, les pratiquants actifs, les missions, les sectes puritaines,...*

V souvislosti s výše zmíněnou implicitní persuzivní funkcí se v textu vyskytuje mnoho výrazů označujících jedinečnost a výjimečnost:

les superlatifs (O: 57), un pays au décor exceptionnel (O: 57), une expérience inoubliable (O: 59), pays de contraste et d'excès (O: 60), le premier producteur de brut en Europe occidentale (O: 60), le système social est « sans doute l'un des meilleurs du monde [...] » (O: 68), la Norvège fait preuve, ici aussi, d'originalité (O: 70), le premier pays au monde à accorder le droit de vote aux femmes (O: 72), un domaine particulier où la Norvège a une fois encore fait figure de pionnier (O: 73), l'espérance de vie est en Norvège l'une des plus élevées du monde (O: 76).

Text rovněž obsahuje velké množství frazémů (často až na hranici klišé) a básnických prostředků, které plní funkci ozvláštňení textu a jeho zpřístupnění laickému čtenáři:

- personifikace: *les rivières et les torrents se gonflent devant ce soleil qui refuse de se coucher* (O: 59);
- přirovnání: *les falaises abruptes sont pareilles à de longs rideaux* (O: 59);
- metafory: *l'agriculture : le parent pauvre de l'économie* (O: 66), *roi de la forêt, l'élan* (O: 66), *il [l'or noir] assure un avenir sans nuages mais la fumée de ses torchères pourrait assombrir ce ciel clément* (O: 67);
- frazémy: *les armateurs norvégiens n'ont pas de vague à l'âme* (O: 61), *les scies à moteur et tronçonneuses ont remisé au grenier les haches et scies manuelles des anciens bûcherons* (O: 66), *ils ont une nouvelle fois tourné le dos à l'Europe* (O: 67), *raccrocher définitivement au clou son bleu de travail* (O: 70), *le parti chrétien populaire [...] a le vent en poupe* (O: 71).

1.2.4. Syntax

V textu převažují spíše dlouhé věty, které jsou však vnitřně členěny (pomocí vložených vět, středníků, dvojteček, pomlček nebo závorek), takže až na výjimky působí srozumitelně a přehledně.

Pays d'exception en matière économique; à l'heure où tant d'autres Etats européens présentent des bilans plutôt mitigés, la Norvège voit tous ses indicateurs économiques au vert : un budget excédentaire, une inflation contenue, un solde positif de son commerce extérieur, et un taux de chômage qui ne frappe que 2,5 % de la population. (O: 68)

Jak je také vidět z tohoto příkladu, vyskytuje se v textu i mnoho výčtů.

Dalšími častými prostředky, které již spíše než z povahy tohoto textu vycházejí z povahy francouzštiny, jsou přístavkové a polovětné konstrukce.

Soumis à l'obligation du secret professionnel, l'Ombudsman se penche rarement sur le cas d'un enfant en particulier, en cas de divorce par exemple. (O: 73)

Nakonec je třeba zmínit dvě syntaktické figury – paralelismus a pleonasmus. V nadpisech můžeme vysledovat snahu o paralelní vyjádření, i když ne zcela důslednou.

Le pays des fjords – Le pays de la montagne et des glaciers – Le pays de la forêt; Un empire d'essence – Un empire flottant – Le royaume de l'hydroélectricité.

Dále jsme v textu našli několik případů pleonasmu (někdy se nejedná přímo o výrazy vyjadřující stejnou skutečnost, ale o výraz nadřazený a podřazený v souřadném spojení):

Dans les communes ou villages [...] (O: 69), la reconnaissance pleine et entière (O: 72), pêcheurs, ouvriers, employés ou écoliers (O: 74),...

Některé z nich působí až stylisticky neobratně:

En Norvège, la liberté de croyance est totale et la Constitution assure une liberté complète à toutes les confessions. (O: 73).

1.2.5. Stylistická rovina

Jak už bylo několikrát zmíněno, náleží se studovaný text do populárně-naučného stylu. Tento styl se řadí do stylu odborného, liší se však od něj svým určením – adresátem bývá laický čtenář, a text je tedy psán co nejpřístupněji (Bečka, 1992, s. 370). Čechová (1997, s. 162) zmiňuje podobnost populárně-naučných textů a textů publicistických a uměleckých. Zatímco pro čistě odborné texty jsou nejčastějšími slohovými postupy výklad, úvaha a popis, v textech populárně-naučných se uplatňuje i vyprávění.

Studovaný text se nevyznačuje pouze polytematičností, ale také stylistickou rozmanitostí. Některá témata (především v oddílech o ekonomice a politice) jsou zpracována v podobě odborných výkladů, někde převažuje téměř až umělecký popis (poetické popisy přírody) a zcela jedinečné postavení pak má poslední část textu pojednávající o běžném životě. Tato část se stylisticky naprosto odchyluje od zbytku textu – odborný text se náhle promění v čistě umělecké vyprávění o běžném životě jedné norské rodiny. Objevuje se zde dokonce i přímá řeč.

« Il fait moins froid qu'hier », constate Trond, l'air réjoui. (O: 75)

Navzdory této beletrizaci však text neztrácí svou hlavní funkci – i zdánlivě umělecký text nás totiž informuje o situaci v současném Norsku, liší se pouze způsobem zpracování. Popis života imaginární rodiny tedy musíme chápat jako popis života běžných Norů (to je také často explicitně vyjádřeno, např. *comme tout bon Norvégien* nebo *comme pour tous les Norvégiens* (O: 76)). Do vyprávění jsou dokonce vloženy i obecnější informace.

[...] chaque ville ou chaque village possède des pistes éclairées jusque tard dans la nuit. (O: 77)

Patrný je i vliv publicistického stylu (nezapomínejme také, že autor je novinář) – v textu najdeme mnoho obrazných a frazeologických vyjádření, z nichž některá jsou až na hranici publicistických klišé (*un avenir sans nuages* (O: 67), *remplir leurs carnets de commandes* (O: 61), *seule ombre au tableau* (O: 70)).

V souvislosti se stylistickou analýzou je také třeba zmínit zcela důsledné neosobní vyjádření. Přestože jedním z cílů textu je zapůsobit na adresáta, nepoužil autor ani jedenkrát druhou osobu, omezil se pouze na zájmeno *on* a neosobní vyjádření.

Pour se rendre près d'un glacier, nul besoin de devoir marcher de longues heures. (O: 59)

Le touriste qui s'arrête au bord d'un fjord [...]. (O: 61)

1.2.6. Neverbální prvky

Text je proložen obrazovým materiálem – v překládaném úseku se jedná pouze o jednu mapu (O: 58), nicméně v celé kapitole se fotografií, map či nákresů vyskytuje více. Orientaci v průvodci usnadňují barevné štítky s názvy oddílů (v našem případě *Comprendre*), které se nacházejí na pravém okraji každé dvojstrany. O úpravě samotného textu již bylo pojednáno výše v souvislosti s kompozicí; můžeme jen doplnit, že strukturu zpřehledňuje i odstupňovaná velikost písma (nadpisy – úvodní texty – dílčí části), grafické zvýraznění nadpisů a rámečky. Neverbální prvky tedy odpovídají populárně-naučné povaze textu a typu média.

2. Metoda překladu; překladatelské problémy a jejich řešení

Při překladu je nutné zachovat funkční ekvivalenci (Levý, 1998, s. 26–27). Vzhledem k důležitosti referenční funkce jsme se tedy v první řadě snažili, aby zůstalo sdělení co nejméně pozměněno. Dále jsme museli myslet na populárně-naučnou povahu textu a udržovat poutavý styl. V neposlední řadě jsme pak museli mít na paměti záměr autora a představit zamýšlenému českému adresátovi Norsko jako jedinečnou zemi, která stojí za návštěvu.

Levý (1998, s. 53) zdůrazňuje důležitost několika stupňů překladatelské práce (pochopení předlohy, interpretaci předlohy a přestylizování předlohy). Před samotným překladem jsme si tedy samozřejmě museli výchozí text pečlivě přečíst a analyzovat. Při rozboru jsme narazili na různé potíže, další se objevily až při samotném překladu. V této části se budeme věnovat těm největším problémům a jejich řešením.

2.1. Čas

Jak jsme již popsali v analýze originálu, obsahuje text mnoho zastaralých informací. Nabízela se možnost tyto údaje aktualizovat, nicméně nakonec jsme došli k závěru, že by to v našem případě představovalo příliš velký zásah. Nejednalo se totiž pouze o jednotlivé, na sobě nezávislé informace, a někdy by tedy bylo nutné přepracovat celé odstavce nebo dokonce i připojit další souvislosti.

Nejproblematictější úsek v tomto ohledu představovala část pojednávající o politickém vývoji (*Une vingtaine de partis politiques*, O: 71). Za patnáct let se politická situace zásadně změnila – zatímco na konci dvacátého století měla největší vliv sociálnědemokratická Strana práce (i navzdory tehdejší středopravicové koalici očekával autor textu její návrat k moci) a konzervativní strana *Høyre* naopak čelila značnému úbytku hlasů (*en chute libre*, O: 71), po volbách v září 2013 nabral politický vývoj zcela opačný směr a sociální demokraty u moci vystřídala právě strana *Høyre*. Pokud bychom se tedy rozhodli tuto část aktualizovat, nejednalo by se již o pouhé přepisování údajů, ale o tvoření nového textu.

I v některých případech, kdy by stačilo aktualizovat pouze čísla, by tento zásah mohl pokrýt logiku textu. Například v části o náboženství se o islámu mluví až v závěrečném odstavci ve spojitosti s různými minoritními vyznáními. Tehdejší počet muslimů v Norsku (1 800) se však za patnáct let v důsledku imigrace zvýšil více než šedesátkrát (Norský statistický úřad uvádí pro 1. 1. 2013 počet 120 882). Pokud bychom tedy pouze aktualizovali číselný údaj a ponechali ho v souvislosti s méně významnými náboženstvími, působil by text značně nekoherentně.

Z těchto důvodů jsme se tedy rozhodli text neaktualizovat. Kde to bylo možné, explicitovali jsme alespoň časové údaje (pouze však tím způsobem, abychom se nedostali do rozporu s časem vzniku).

jusqu'à la fin du siècle dernier (O: 60)

až do konce devatenáctého století (P: 12)

ces dernières années (O: 60)

v devadesátých letech dvacátého století (P: 12)

V případě knižního vydání bychom samozřejmě museli tento problém probrat s redaktorem a domluvit se na případných změnách či přímo přepracování určitých částí.

2.2. Místo

Při překladu jsme si museli být vědomi toho, že ačkoliv text pojednává o Norsku, jsou v něm přítomny i francouzské prvky. V první řadě se jedná o prvky explicitní – Francie se v textu několikrát přímo zmiňuje, většinou ve srovnání s Norskem. V některých případech bylo možné tento konkrétní odkaz zobecnit a přizpůsobit ho tak více českému čtenáři.

[...] *les élèves passent un examen, l'artium, qui correspond en quelque sorte au **baccalauréat français*** [...]. (O: 72)

[...] *skládají studenti zkoušku (artium), která odpovídá **maturitní zkoušce*** [...]. (P: 22)

Někdy jsme mohli francouzský prvek alespoň trochu zrelativizovat.

*La Norvège s'enorgueillit d'avoir été sans doute le premier pays au monde à accorder le droit de vote aux femmes, en 1913, soit trente-deux ans avant **la France***. (O: 72)

*Norsko se může chlubit, že patří mezi země, které jako první na světě ženám udělily volební právo – v Norsku se tak stalo v roce 1913, což je **například** o dvaatřicet let dříve než **ve Francii***. (P: 21)

V textu se však objevily i případy, kdy byla skutečnost příkládaná Francii natolik charakteristická, že nebylo možné cizí prvek neutralizovat.

Ils ne disposent pas du mercredi de repos cher à leurs homologues français. (O: 75)

Na rozdíl od svých francouzských protějšků si nemohou užívat volné středy. (P: 29)

Vedle porovnávání obsahuje text i pasáž věnovanou přímo francouzské realii – rámeček *Souvenir du France* (O: 61) pojednává o legendárním francouzském parníku, který nakonec skončil v norském vlastnictví. Zde nám tedy nezbývalo než cizí kulturu ponechat. S ohledem na českého čtenáře jsme někde museli přistoupit k explicitaci, například už v samotném názvu (*Vzpomínka na **parník** France* (P: 14)). Explicitaci jsme zde také použili k logičtějším propojení dvou informací:

Le Français qui suit du regard tel pétrolier géant immatriculé au Panama ou au Libéria, glissant lentement dans le paysage sans le troubler, se souvient sans doute avec nostalgie que le paquebot France, qui reliait les ports du Havre et de New York, est devenu Norway (Norvège en anglais). (O: 61)

*Zato ve většině Francouzů se při pohledu na obrovský tanker plující nerušeně krajinou pod vlajkou Panamy nebo Libérie probudí nostalgická vzpomínka. **I oni měli loď, jež změnila vlast** – parník France, kdysi spojující Le Havre s New Yorkem, se stal parníkem Norway.* (P: 14)

Dle našeho názoru by si ne každý český čtenář vytvořil souvislost mezi loděmi plujícími pod vlajkou Panamy nebo Libérie a změnou vlastníka francouzského parníku; text by bez explicitace působil nekoherentně.

Kromě přímých odkazů na Francii se v textu projevuje i francouzský pohled na norské realie. Autor například značně negativně prezentuje norskou gastronomii (*menu de simplicité; la nourriture simple et frugale, des menus sans façon,...* (O: 76)). Text místy působí až odrazujícím dojmem, což je v přímém rozporu s funkcí textu. Rozhodli jsme se tedy kritický postoj alespoň oslabit.

Hormis quelques excellents restaurants à Oslo et dans les grandes villes, le touriste gourmet risque d'être fort déçu. (O: 76)

*S výjimkou několika vynikajících restaurací v Oslu a jiných velkých městech by se turista vyhledávající gastronomické zážitky **mohl dočkat zklamání.*** (P: 30)

Francouzský pohled se zřejmě projevil i v poněkud přehnaném vnímání klimatických podmínek (*chacun enfle son anorak doublé, chausse ses bottes fourrées et se couvre d'une sorte de chapka à oreillettes* (O: 74)). Tuto nadsazenost jsme se však

rozhodli v překladu ponechat, neboť slouží záměru textu – představit Norsko jako zemi extrémů.

Někdy se rozdíl francouzského a českého vnímání projevil v maličkostech, a mohli jsme jej tedy poupravit. Například jsme nepovažovali za nutné českému čtenáři vysvětlovat, že Špicberky leží v Severním ledovém oceánu (O: 57, P: 9) nebo že anglický název lodi *Norway* znamená Norsko (O: 61, P: 14). Stejně tak jsme vynechali pro českého čtenáře nadbytečné rozvedení pojmu *základní škola* (zatímco norský a český název si odpovídají, pro francouzského čtenáře bylo zřejmě nutné pojem trochu objasnit). Ze stejného důvodu jsme nepoužili uvozovky.

L' « école de base », comme on l'appelle le plus souvent, [...]. (O: 72)

Základní škola [...]. (P: 22)

Při řešení problému francouzských prvků v textu jsme tedy nemohli postupovat zcela jednotně. Kde to bylo možné, snažili jsme se tyto prvky neutralizovat a přiblížit text českému čtenáři, jak jsme však výše viděli, byly v textu i takové případy, pro které by tento postup znamenal značné zásahy, nebo dokonce nutnost přepracování. Tyto výraznější úpravy (například vynechání rámečku o francouzském parníku, který je pro českého čtenáře zcela nedůležitý) bychom v případě knižního vydání museli probrat s redaktorem.

2.3. Chyby v originálu

V originálu jsme našli několik chyb a nelogičností. Někdy se jednalo o méně závažné a snadno opravitelné chyby – autor například špatně opsal sámský název Národní asociace norských Sámů (*Norgga Sámiid Riikkasaer vi* (O: 72) místo správného *Norgga Sámiid Riikasearvi*). Dále se pak spletl při popisu délky norského pobřeží (O: 57) – uvedenou délku 21 465 km označuje jako délku včetně fjordů a ostrovů, ve skutečnosti v ní však ostrovy započítány nejsou (tato hodnota se v tabulkách Norského statistického úřadu objevuje od roku 1996, novější měření udávají ještě vyšší číslo, to jsme však v souladu s jednotným zacházením se zastaralými informacemi neaktualizovali). Tuto chybu jsme tedy také opravili – délku jsme ponechali stejnou, změnili jsme jen to, co označuje.

[...] si l'on compte la multitude des îles et des fjords profonds [...]. (O: 57)

[...] nepočítáme-li nespočet ostrovů [...]. (P: 9)

V rámci popisu běžného života autor uvádí, že manželé Hansenovi pracují v Ullensvangu, *un tout petit bourg industriel* (O: 75). Francouzský slovník CNRTL definuje výraz *bourg* jako „agglomération rurale moins importante que la ville où se tient ordinairement le marché des villages environnants“. Ullensvang však ve skutečnosti není samostatným městečkem, nýbrž norskou správní jednotkou *kommune*, která sdružuje více osad (včetně vesničky Utne, v níž Hansenovi bydlí). Pokud by čtenář tuto oblast náhodou znal, působila by na něj informace velmi matoucím dojmem. Rozhodli jsme se tedy místní název Ullensvang zcela vynechat (jinde v textu se již neobjevuje a v dané větě není nezbytný).

Les époux Hansen travaillent dans la même entreprise à Ullensvang, un tout petit bourg industriel qu'il peuvent apercevoir depuis les fenêtres de leur maison, de l'autre côté du fjord. (O: 75)

Trond a Ingrid travaillent oba ve stejné firmě v průmyslovém městečku, které mohou z druhé strany fjordu vidět z oken svého domu. (P: 27)

Dále se v textu objevuje několik nelogičností:

Seule ombre au tableau, il faut souvent s'armer de plusieurs semaines de patience pour obtenir un rendez-vous chez le dentiste, et parfois même de plusieurs mois pour une opération chirurgicale, même bénigne. (O: 70)

Výraz *même bénigne* – dokonce i nezhoubnou ve větě vůbec nedává smysl, očekávali bychom spíše pravý opak, tedy zhoubnou operaci. V překladu jsme se tedy rozhodli tuto informaci zcela vypustit.

Podobně významově nelogická byla věta:

À l'étranger, la renommée du « modèle suédois » est grande : on pourrait tout aussi bien parler à Oslo de « modèle norvégien », tant ce pays semble d'être inspiré de l'exemple de son voisin dans de nombreux domaines. (O: 68)

Celý význam věty je poněkud zvláštní (proč by se mělo mluvit o „norském modelu“, když se Norsko inspiruje Švédskem?). Pro lepší logiku jsme tedy vypustili alespoň upřesnění *à Oslo*.

Stejně tak jsme vynechali nadbytečnou a nelogickou informaci týkající se Křesťanské lidové strany – autor k názvu této strany připojil jakousi další specifikaci:

Le parti chrétien populaire (Kristelig Folkeparti, 13,7 %), ou parti démocrate-chrétien, [...]. (O: 71)

V popisu norského svazu zaměstnavatelů jsme vynechali pojem *entreprises artisanales* (O: 70), neboť tento typ podniku (podle definice francouzského institutu

INSEE živnostenské podnikání s maximálně 10 zaměstnanci) je zahrnut již v termínu *PME* (malé a střední podniky, společnosti s méně než 250 zaměstnanci). Internetové stránky norského svazu zaměstnavatelů (*Næringslivets Hovedorganisasjon*) se navíc konkrétně o živnostnících vůbec nezmiňují, svaz definují jako sdružení malých rodinných společností, velkých nadnárodních firem a především malých a středních podniků.

Nejzávažnější chybou bylo uvedení definice politiky místo definice demokracie. Naštěstí to neovlivňovalo okolní text, takže jsme tuto chybu mohli bez potíží opravit.

La démocratie au sens propre, « ce qui concerne les affaires de la cité », n'est pas un principe nouveau en Norvège [...]. (O: 69)

Demokracie ve významu „vláda lidu“ není v Norsku žádným novým principem. (P: 18)

2.4. Lexikální rovina

2.4.1. Termíny

Z důvodu populárně-naučné povahy textu jsme termíny museli překládat tak, aby jim rozuměl i laický čtenář. Někdy tedy bylo nutné použít méně odborný výraz.

le toit d'ardoises à double pente (O: 74) (sedlová břidlicová střecha)

šikmá břidlicová střecha (P: 26)

Jindy jsme zase přesný termín ponechali, protože byl srozumitelný a jeho rozepsání by působilo zbytečně složitě.

une baisse sensible de l'absentisme (O: 69)

znatelný pokles absentismu (P: 19)

Někdy měl francouzský termín v češtině trochu jiný ekvivalent, například výrazu *régime sec* (O: 68) neodpovídá *suchý režim*, nýbrž *suchý zákon*. V krajních případech bylo nutné celý termín opsat. Příkladem může být výraz *un horaire de travail continu* (O: 75), pro nějž v češtině neexistuje přesný ekvivalent (jedná se o pracovní dobu bez delších přestávek; nabízel by se termín *nepřetržitá pracovní doba*, avšak ten se používá spíše v souvislosti s nepřetržitým směnným provozem). Termín se vyskytoval ve vyprávění, a proto bylo i s ohledem na styl vhodnější použít opis.

Trond et Ingrid ont un horaire de travail continu. Lorsqu'ils pénètrent dans l'entreprise, ils laissent au vestiaire leurs vêtements chauds [...]. (O: 75)

Trond s Ingrid tráví v budově firmy celou pracovní dobu. Po příchodu si v šatně odloží teplé oblečení [...]. (P: 27)

2.4.2. Překladatelské postupy

Často jsme využili některý z překladatelských postupů, které popisuje Tionová (1992), např.:

- Diluce (rozšíření textu)

cotiser (O: 70)

přispívat na sociální pojištění (P: 20)

petites formations (O: 71)

menší strany a hnutí (P: 24)

- Koncentrace (zúžení textu)

un joli petit village (O: 74)

malebná vesnička (P: 26)

- Modulace (změna úhlu pohledu)

un des autres fleurons de l'économie norvégienne (O: 61)

další pilíř norské ekonomiky (P:13)

des pistes éclairées jusque tard dans la nuit (O: 77)

*sjezdovky, osvětlené až do
pozdního večera (P: 28)*

- konkrétní – abstraktní

La sécurité sociale lutte [...] contre le tabagisme. (O: 68)

Stát proti kouření urputně bojuje. (P: 18)

2.4.3. Frazémy a obrazná vyjádření

Některé frazémy pro překlad nepředstavovaly žádný problém, protože čeština používá stejné nebo velmi podobné vyjádření.

Dans un deuxième référendum, en 1994, ils ont une nouvelle fois tourné le dos à l'Europe [...]. (O: 67)

V druhém referendu v roce 1994 Evropě znovu ukázali záda [...]. (P: 17)

V některých případech nebylo možné francouzský frazém přeložit přímo, ale museli jsme v češtině najít odpovídající vyjádření. Užili jsme tedy substituční metodu, kterou v souvislosti s ustálenými spojeními zmiňuje například Popovič (1983, s. 206).

Elle [la neige] enveloppe chaque jour davantage les arbres d'un lourd manteau blanc [...]. (O: 74)

Bílá peřina na stromech každý den těžkne [...]. (P: 26)

V textu se také vyskytla vyjádření, která v češtině nemají žádný frazeologický protějšek. Příkladem mohou být dvě variace na sousloví *noblesse oblige* („vznešenost zavazuje“). V češtině by však aktualizace tohoto ne příliš častého frazému zněla nepřirozeně, a tak jsme v obou případech museli vhodné řešení hledat podle kontextu.

Pétrole oblige : avec sa santé économique insolente, la Norvège, pensent-ils, peut continuer de vivre à l'écart de l'Europe des quinze [...]. (O: 67)

S ropou jsou „na koni“ – podle nich může Norsko se svou záviděníhodně zdravou ekonomikou klidně zůstat stranou Evropské unie [...]. (P: 17)

Tradition oblige, les restaurants encore aujourd'hui ne servent pas d'alcools forts le dimanche. (O: 68)

A jak velí tradice, ani dnes restaurace v neděli tvrdý alkohol nepodávají. (P: 18)

Někdy jsme se museli uchýlit k opisu.

Bon prince et beau joueur, il ajoutera, avec un sourire non dissimulé et un esprit critique fort à propos, qu'il doit faire face à une réglementation anti-alcoolique très sévère. (O: 68)

A jelikož dokáže přijímat se ctí i stinné stránky, dodá s úsměvem a dávkou patričné kritičnosti, že musí čelit velmi tvrdým protialkoholickým opatřením. (P:18)

V textu se také objevila slovní hříčka založená na frazému *vague à l'âme* (podle slovníku CNRTL „difficulté d'être, mal de vivre sans cause bien définie où se sont complus notamment les Romantiques“) a homonymech *le vague* a *la vague* (frazém byl totiž použit v souvislosti s rejdaři). Slovní hříčku jsme se pokusili převést, jsme si však vědomi, že nefunguje tak dobře jako v originálu.

Les armateurs norvégiens n'ont pas de vague à l'âme. (O: 61)

Vody norských rejdařů nečeří žádné chmury. (P: 14)

2.4.4. Další problémy

Další problém představovala někdy až přílišná expresivnost francouzských slov, která by při doslovném překladu do češtiny působila přehnaně až nemístně. V těchto případech jsme museli expresivnost oslabit.

[...] *le souci légitime d'indépendance de la femme face à son mari tout-puissant*. (O: 72)

[...] *légitimní snaha žen získat větší nezávislost v nerovných manželských svazcích*. (P: 21)

sa santé économique insolente (O: 67)

záviděníhodně zdravá ekonomika (P: 17)

Velmi obtížný byl překlad pasáží popisujících přírodu, neboť autor tyto jevy vyjadřoval poměrně obrazně, a bylo tedy nutné představit si pod abstraktnějšími slovy konkrétní skutečnost. Největší problém představoval výraz *entaille* (podle slovníku CNRTL „fente naturelle dans le sol; crevasse“, českými ekvivalenty jsou „vrub“, „zářez“, „zakrojení“), který v tomto kontextu odkazuje na „rýhy“ v horách obklopujících fjord. Nakonec jsme se rozhodli pro rozsáhlejší, explicitnější vyjádření.

[...] *des entailles qui semblent comme plonger dans l'eau claire* [...]. (O: 59)

[...] *zářezy překrývající se hor, které jakoby se nořily do průzračné hladiny* [...]. (P: 11)

2.5. Syntaktická rovina

2.5.1. Zásahy do syntaktické struktury vycházející z rozdílnosti jazyků

Při překladu jsme museli myslet na rozdílnost francouzštiny a češtiny a zbavovat se některých typicky francouzských konstrukcí (vztažné věty, polovětné konstrukce). Využívali jsme při tom překladatelské postupy, jak je popisuje Tionová (1992) a Šabršula (1974).

Příkladem může být překlad participiální konstrukce finitním tvarem slovesa nebo přechodníkové konstrukce předložkovou vazbou (tzv. „dépouillement“, nahrazení významově hutnějšího vyjádření vágnějším (Tionová, 1992, s. 303–304)).

Soumis à l'obligation du secret professionnel, l'Ombudsman se penche rarement sur le cas d'un enfant en particulier, en cas de divorce par exemple. (O: 73)

Ombudsman musí dodržovat služební tajemství, a málokdy se tedy zabývá případem jednoho konkrétního dítěte, například při rozvodu. (P: 25)

Trond et Ingrid poursuivent leur chemin le long du fjord en empruntant une petite route [...]. (O: 75)

Trond s Ingrid dále pokračují po silniče vedoucí podél fjordu. (P: 27)

Často jsme také využívali transpozici, např. slovesné vyjádření místo francouzského substantiva nebo adverbium místo francouzského adjektiva.

[...] *cela évite un nettoyage permanent pour chasser les traces de neiges ou de boue* [...]. (O: 75)

[...] *díky tomu není nutné neustále utírat šlápoty od sněhu či bláta* [...]. (P: 27)

Rozdíl mezi francouzštinou a češtinou se projevuje také v interpunkci (Šabršula, 1974, s. 23). Snažili jsme se tedy zachovat zvyklosti češtiny a například dvojtečku jsme často nahrazovali pomlčkou a vykřičník, pro český populárně-naučný styl netypický, jsme kompenzovali lexikálními prostředky (*dokonce* apod.).

2.5.2. Další syntaktické problémy

Jak jsme již zmínili v analýze, vyskytují se v textu poměrně dlouhé věty. Ve snaze učinit text co nejsrozumitelnějším jsme je někdy byli nuceni rozdělit. Kvůli koherenci a z různých stylistických důvodů jsme však nejednou museli věty také spojovat nebo jinak přeskupovat.

V několika případech působil text po syntaktické stránce nelogicky. V jedné větě jsme odporovací poměr změnili na poměr slučovací.

La nourriture est saine et frugale, mais le mot « gastronomie » ne semble pas avoir véritablement d'équivalent dans la langue norvégienne. (O: 76)

Norská strava je zdravá a skromná, slovo „gastronomie“ jakoby norština doopravdy neznala. (P: 30)

V jiném případě byla chybně použita přímá řeč – obsahovala i uvození *que*. Tuto část jsme se tedy rozhodli převést do nepřímé řeči:

« Les impôts, c'est le prix à payer », dit tout bon Norvégien pour expliquer que le système social de son pays et « sans doute l'un des meilleurs du monde et...qu'il n'y a pas de pauvre chez nous ». (O: 68)

„Ty daně za to stojí,“ řekne vám každý správný Nor a vysvětlí vám, že sociální systém v jeho zemi je „určitě jeden z nejlepších na světě“ a že Norsko nezná chudobu. (P: 18)

V této pasáži jsme provedli ještě jeden zásah – zrušení odstavce. Spojitost mezi poslední větou odstavce (výše uvedenou) a první větou odstavce následujícího totiž byla příliš těsná (pokračování svědectví – *il ajoutera*).

Jak jsme již uvedli v analýze, je výchozí text často velmi redundantní. Pleonasmy jsme ponechávali, pokud plnily alespoň nějakou roli (například zdůraznění) – v tom případě jsme tuto funkci explicitovali nebo jsme použili prostředek pro češtinu přirozenější.

*la reconnaissance **pleine et entière** de leurs droits* (O: 72)

*úplné uznání **všech** svých práv* (P: 24)

[...] *pêcheurs, **ouvriers, employés** ou écoliers doivent affronter le froid vif* [...]. (O: 74)

[...] *rybáři, **dělníci, ale i běžní zaměstnanci** a školáci se musejí potýkat s třesnutou zimou* [...].
(P: 26)

V případech neobratně působící redundance jsme text zjednodušovali:

*En Norvège, **la liberté de croyance est totale** et la Constitution assure **une liberté complète à toutes les confessions***. (O: 73)

Norská ústava zaručuje úplnou svobodu vyznání. (P: 23)

2.6. Stylistická rovina

Při překladu jsme museli myslet na stylistickou rozmanitost textu a dávat pozor na změny slohového postupu. Ve výkladových pasážích jsme mohli ponechat více prostředků charakteristických pro odborný styl (termíny, pasivum, složitější syntax aj.), v uměleckých popisech přírody a ve vyprávění jsme se jim naopak snažili vyhýbat.

Ve všech stylistických polohách však bylo klíčové zachování srozumitelnosti a koherence. Z tohoto důvodu jsme někdy museli přistoupit k explicitaci a některé informace přidat. Při uvádění názvů norských krajů například autor vůbec nevysvětlil, že se jedná o kraje. V překladu jsme se tuto informaci rozhodli explicitovat – kromě ohledu na laického čtenáře jsme se tím také chtěli vyhnout problematickému skloňování cizích slov. Někdy čeština doplnění přímo vyžadovala.

[...] *aux premiers rangs des pays industrialisés*. (O: 68)

[...] *na přední příčky žebříčku **nejúspěšnějších** průmyslových zemí*. (P: 18)

Jindy adice nebyla zcela nutná, ale dle našeho názoru přispěla ke koherenci textu.

L'agriculture : le parent pauvre de l'économie (O: 66)

*Zemědělství – chudý příbuzný **norské** ekonomiky* (P: 15)

Francouzština a čeština někdy rozdílně vyjadřuje počet - i zde jsme se snažili o vyjádření, které by bylo češtině co nejvlastnější.

[...] *pour photographier **deux ou trois** énormes paquebots* [...]. (O: 61)

[...] *abyste si vyfotografovali **několik** [...] obrovských lodí* [...]. (P: 13)

Jedním z největších problémů bylo neosobní vyjádření, o kterém jsme se již zmínili v rámci analýzy. Nakonec jsme se s přihlédnutím ke zvyklostem v turistických průvodcích rozhodli použít druhou osobu. Čeština nemá prostředek, který by přímo odpovídal francouzskému zájmenu *on*, a neosobní vyjádření by se tedy v mnohých případech hledalo hůře. Dle našeho názoru je toto rozhodnutí také v souladu s persuzivním podtextem. V případech, kdy se neosobním vyjádřením zosobňovala přesněji vymezená skupina (například *l'amateur de randonnées pédestres* (O: 59)), ponechali jsme jej, neboť se neobracelo na celou skupinu adresátů.

Příklad změny neosobního vyjádření na osobní:

Lorsqu'on arrive en Norvège, la première impression qui frappe est celle d'un pays au décor exceptionnel [...]. (O: 57)

Po příjezdu do Norska vás v první řadě ohromí výjimečnost tamější krajiny [...]. (P: 9)

2.7. Vlastní jména

Při překladu jsme museli řešit i několik otázek spojených s vlastními jmény. Ženská příjmení jsme se rozhodli přechylovat, abychom se vyhnuli problémům se skloňováním a nenarušili přirozený duch češtiny. V textu se ženská příjmení několikrát objevila ve spojení s označením *Mme* – v překladu jsme místo stylisticky nevhodného *paní X* použili pouze příjmení doplněné křestním jménem.

V jednom případě jsme se rozhodli zasáhnout do textu a změnit křestní jména imaginárních dětí, které sloužily jako příklad typických norských školáků (O: 72). Autor zvolil jména Hanna a Olaf, ta však v Norsku nejsou nijak zvlášť běžná. Místo *Hanne* (v žebříčku nejpoužívanějších ženských jmen z roku 2013 na 99. místě) jsme vybrali podobné jméno *Anne* (1. místo), místo *Olafa* (217. místo) pak *Olava* (32. místo). Tuto změnu jsme provedli proto, že zásah nebyl příliš velký a umožnil by případnému čtenáři získat věrohodnější představu o běžných norských jménech. Domníváme se tedy, že se jedná o funkční posun.

Vlastní jména zeměpisná jsme převáděli dle českých konvencí (*Cap Nord* (O: 76) – *Nordkapp* (P: 30)). V textu se však objevily i názvy, které dosud do češtiny nebyly přeloženy nebo jejichž překlad není ustálený. V těchto případech jsme tedy museli sami vytvořit odpovídající ekvivalent (*la Liste du peuple lapon* (*Samefolkets liste*) (O: 71) – *Listina sámského lidu* (*Samefolkets liste*) (P: 24)).

Další problém se týkal označení Sámů. Autor tento národ nazývá dvojitým způsobem – používá výrazy *sâme* i *lapon* (O: 72). Při překladu jsme zvolili variantu *Sámové* (a její odvozeniny *sámský*, *sámština* apod.), která se v současné době upřednostňuje před označením *Laponci* (Hingarová, 2009., s. 10), jehož norský ekvivalent je Sámy vnímán jako hanlivý.

2.8. Ortografie a typografie

Při překladu jsme provedli drobné ortografické a typografické úpravy. Ve francouzštině například platí jiná pravidla pro psaní velkých písmen.

le Grand Nord (O: 76) – *daleký sever* (P: 28)

Dále jsme museli upravit jméno norské princezny Märthy Louise (v originálu chybný přepis *Maertha Louise* (O: 70)).

Autor také nenakládal zcela konzistentně s norskými názvy – většinou je uváděl v závorce za francouzskými ekvivalenty, někdy však postupoval obráceně. V překladu jsme je tedy důsledně uváděli v závorce (nebyly-li přímo zapojeny do textu). Navíc jsme se je pro větší přehlednost rozhodli psát kurzívou.

Další problém představovaly číselné údaje. Francouzština je často vyjadřuje číslicemi, což se pro český text tohoto žánru ne vždy hodí. Autor navíc opět nepostupoval konzistentně (*années soixante* (O: 60) X *années 80* (O: 72)). V překladu jsme se snažili zachovat jednotnou strategii – přesná vyšší čísla a údaje následované jednotkami, procenty apod. jsme uváděli číslicí, ostatní slovem.

III. Závěr

Cílem této práce byl překlad části kapitoly z turistického průvodce *Norvège* a jeho komentář spočívající v analýze originálu a typologii problémů a jejich řešení.

Při překladu jsme se především snažili zachovat hlavní funkci textu, funkci referenční, a převést tedy dané informace s co nejmenšími posuny. Zároveň jsme museli udržet populárně-naučnou povahu textu a žánr turistického průvodce a představit Norsko srozumitelným a poutavým způsobem. Jsme si vědomi, že jsme se v této snaze dopustili určitých posunů – pro větší koherentnost a srozumitelnost jsme se někdy uchýlovali k explicitaci a adici, ze stylistických důvodů jsme změnili neosobní vyjádření na osobní. Domníváme se však, že tyto individuální posuny byly funkční. Do textu jsme také museli výrazněji zasahovat v případech nelogičností a faktických chyb.

Při překladu bylo nutné vypořádat se s mezičasovým a meziprostorovým faktorem. Snažili jsme se použít jednotnou strategii (zastaralé informace i prvky francouzské kultury jsme ponechali, ale pokusili jsme se je alespoň zeslabit). V případě knižního vydání by si však text v tomto ohledu vyžadoval více úprav, místy by dokonce musel být pro současného českého čtenáře přímo přepracován.

Text nám pro překlad nepřipadal nijak zvláště obtížný, největší problém představovala jeho rozmanitost a polytematičnost. Jednotlivá témata sice nebyla zpracována příliš do hloubky (a text tedy obsahoval spíše známější termíny), přesto však bylo nutné se s obtížnějšími oblastmi (například lesnictvím, námořním průmyslem nebo problematickou odborových organizací) blíže seznámit a určité informace či souvislosti dohledat. Stejně tak bylo důležité rozlišit jednotlivé stylistické roviny. Například překlad popisů přírody vyžadoval poměrně velkou představivost a znalost norského prostředí. Na druhou stranu byl však právě díky obsahové i stylistické rozmanitosti překlad tohoto textu zábavný a obohacující.

Bibliografie

Primární literatura:

- CHANDELIER, Jean-Luc, 1999. *La Norvège aujourd'hui*. In: JEUGEMAYNART, Isabelle. *Norvège*. Paris: Hachette Livre, s. 57–85.

Sekundární literatura:

Translatologická

- GROMOVÁ, Edita, 2009. *Úvod do translatologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. ISBN 978-80-8094-627-2.
- LEVÝ, Jiří, 1998. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Železný. ISBN 80-237-3539-X.
- NORD, Christiane, 2005. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. 2nd ed. Amsterdam: Rodopi. ISBN 90-420-1808-9.
- POPOVIČ, Anton, 1975. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2., preprac. a rozš. vyd. Bratislava: Tatran.
- POPOVIČ, Anton, 1983. *Originál – preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran.

Lingvistická

- BEČKA, Josef Václav, 1992. *Česká stylistika*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0020-8.
- ČECHOVÁ, Marie, 1996. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-12-9.
- ČECHOVÁ, Marie, 1997. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů. ISBN 80-85866-21-8.
- JAKOBSON, Roman, 1995. *Poetická funkce*. Jinočany: H & H. ISBN 80-85787-83-0.
- MÜLEROVÁ, Eva, 1989. *Funkční styly a jejich základní žánry v současné komunikaci*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

- ŠABRŠULA, Jan, 1974. *Problémy srovnávací stylistiky francouzsko-české a česko-francouzské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- TIONOVÁ, Alena. *Francouzština pro pokročilé*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-22619-1.

Tematická

- HAM, Anthony a Miles RODDIS, 2012. *Norsko*. Vyd. 2. Praha: Svojtka. ISBN 978-80-256-0666-7.
- HINGAROVÁ, Vendula, Alexandra HUBÁČKOVÁ a Michal KOVÁŘ, 2009. *Sámové: jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-86818-99-3.
- NOVOTNÝ, Lukáš, 2010. *Politologie*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-003-7.

Slovníky

- *Francouzsko-český, česko-francouzský studijní slovník*, 2005. 2. dopl. vyd. Praha: Fin publishing. ISBN 80-86002-49-7.
- GOTTWALD, Jiří, Zdeňka JOUKLOVÁ a Anna NAXEROVÁ, 1963. *Francouzsko-český technický slovník: Dictionnaire technique français-tchèque*. Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury.
- POHORSKÁ, Renata, 2002. *Francouzsko-český finanční slovník*. Plzeň: Fraus. ISBN 80-7238-135-0.

Internetové zdroje

- *Agence France-Presse* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.afp.com/fr/agence/communiqués-presse-newsletter/nomination-la-tete-de-services-et-bureaux-de-lafp-en-france>.
- *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.
- *Seznam Slovník* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://slovník.seznam.cz/>.
- *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/definition/>.

- *Portál o českém jazyku* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.nechybujte.cz/>.
- *Český národní korpus* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://korpus.cz/>.
- Fakta om NHO. *NHO – Næringslivets Hovedorganisasjon* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <https://www.nho.no/Om-NHO/Fakta-om-NHO/>.
- Insee – Définitions et méthodes – Petite et moyenne entreprise / PME. *Institut national de la statistique et des études économiques* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/petite-moyenne-entreprise.htm>.
- Insee – Définitions et méthodes – Artisanat. *Institut national de la statistique et des études économiques* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/artisanat.htm>.
- Statistisk årbok 1996. *Statistisk sentralbyrå* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/1996.pdf>.
- Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja – SSB. *Statistisk sentralbyrå* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/trosamf>.
- Statistisk sentralbyrå: Navnestatistikk. *Statistisk sentralbyrå* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/a/navn/fornavn-kvinner-100.html>
<http://www.ssb.no/a/navn/fornavn-menn-100.html>
<http://www.ssb.no/a/navn/fornavn-menn-200.html>.

Příloha (text originálu)